

Horizoncongres goedgekeurde teksten

Groen!

29-30 november 2008

ECOLOGISCHE ECONOMIE	3
1. <i>Analyse: ecologische, sociale en financiële uitdagingen</i>	3
2. <i>Een groene visie op economie</i>	4
2.1. Naar een Groene New Deal	4
2.2. Naar een ander model	5
2.2.1 Het failliet van het model van ongebreidelde economische groei	5
2.2.2 Kiezen voor andere welvaartsmeters	5
2.2.3 Kiezen voor een ander model: voluit voor een ecologische economie	6
2.3. De welvaart rechtvaardig verdelen	7
2.4. Groene ondernemerszin en technologische innovatie	7
2.5. Een groene visie op de werking van de markt	8
2.5.1. Kader en regulering door een sterke overheid	8
2.5.2. Financiële markten structureel hervormen	9
2.5.3. Taken voorbehouden aan de overheid	9
2.5.4. De belastingdruk verschuiven	10
2.5.5. Stimuleren van lokale autonomie en zelfvoorziening	10
3. <i>Concrete voorstellen voor een Ecologische Economie</i>	11
3.1. Weten waar naartoe: indicatoren voor groene welvaart	11
3.2. De overheid zorgt voor een kader van ecologische doelstellingen	11
3.3. Steun voor ecologische en sociale innovatie	12
3.3.1. De voorlopers belonen: het Top Runner Model	12
3.3.2. Industriële ecologie: natuurlijke kringlopen als model	12
3.4. Regionale en lokale productie	13
3.5. Overheid en consument bondgenoten voor een duurzame consumptie	13
3.6. Participatie van werknemers versterken	13
3.7. Duurzame Koopkracht	14
3.8. Verschuiven van belastingen	14
3.9. Structurele hervorming financiële sector	15
3.10. P.P.S. schrappen	16
ZORG VOOR KWALITEIT VAN LEVEN	17
1. <i>Probleemstelling: wat zien we?</i>	17
2. <i>Analyse: wat is het antwoord van het huidige beleid?</i>	18
2.1. Doorgedreven combinatiemodel.	18
2.2. Ontkennen van uitsluiting.	18
2.3. Het belang van het kind.	19
2.4. Wachtlijsten worden langer, vernieuwing gestopt.	19
3. <i>Onze groene voorstellen</i>	20
3.1. Basisinkomen	20
3.2. Pluri-actief in plaats van hyper-actief	20
3.3. Pro-actief: van preventief tot intensief.	21
3.4. Wat als het misloopt?	21
3.5. Van activeren naar actief leven.	22
3.6. Zorgen voor morgen.	23
3.7. Zelforganisatie.	23
3.8. Van aanbodgestuurd naar vraaggestuurd werken	24
3.9. De rol van de overheid	25
3.10. Brussel	25

ECOSTEDEN EN BURGERSCHAP	26
1. <i>Ecosteden</i>	26
1.1. Probleemstelling	26
1.1.1 Vlaanderen en Brussel: een netwerk van stedelijke regio's en buitengebieden	26
1.1.2. De moeilijke verhouding tussen steden en randgebieden	26
1.1.3. De situatie van het buitengebied	27
1.1.4. Woonplaats gezocht voor 1,4 miljoen mensen	27
1.1.5. Wonen in de stad: een levensfase?	27
1.1.6. De volgende vragen komen bovendien	27
1.2. De ecostad	27
1.2.1. De ecostad als verzameling van ecologische stadsdelen	28
1.2.2. De ecostad doet aan sociale stadsvernieuwing	29
1.2.3. De ecostad is autoluw	29
1.2.4. De ecostad is creatief met ruimte	30
1.2.5. De ecostad is een stad met energie	30
1.2.6. De ecostad heeft betrokken bewoners	31
1.2.7. Duurzame plattelandsontwikkeling	31
2. <i>Stedelijkheid en burgerschap</i>	32
2.1. Probleemstelling	32
2.1.1. Stedelijkheid verspreidt zich over heel Vlaanderen	32
2.1.2. Culturele verscheidenheid: een uitdaging voor het samenleven	32
2.1.3. Ongelijkheid en armoede	33
2.1.4. Steden als emancipatiemachines: de motor sputtert...	33
2.1.5. De volgende vragen komen bovendien.	33
2.2. Volwaardig burgerschap als antwoord op etnisch-culturele diversiteit	34
2.2.1. Een cocktail van ongelijkheid, racisme, vervreemding en onbestaande dialoog	34
2.2.2. Volwaardig burgerschap: iedereen bepaalt mee de toekomst	35
2.2.3. Het individu is als aanknopingspunt voor emancipatie onvoldoende. Ook groepen zijn belangrijk.	35
2.2.4. Iedereen mee verantwoordelijk maken: alles samen op tafel	36
2.2.5. Dialoog, participatie en interculturalisering	36
2.2.6. Een harmonieuze interculturele samenleving: een groene en democratische prioriteit	37

ECOLOGISCHE ECONOMIE

1. Analyse: ecologische, sociale en financiële uitdagingen

De huidige ecologische, sociale en financiële crisis stelt ons voor een grote uitdaging. Als we willen vermijden dat de opwarming van de aarde onomkeerbaar en onbeheersbaar wordt, zullen we de eerstkomende 15 à 20 jaar onze wijze van produceren en consumeren drastisch moeten bijsturen. Door de toegenomen wereldwijde consumptie dreigt bovendien een schaarste aan niet hernieuwbare hulpbronnen, niet enkel van olie en gas, maar ook van grondstoffen zoals metaalertsen. Tegelijk gaat de biodiversiteit achteruit, net als de kwaliteit van de bodem. Elk jaar verliest de planeet om en bij de 200.000 km² kostbare landbouwgrond. Ook drinkbaar water wordt een schaars goed. En door de toenemende vraag en schaarste stijgen de prijzen, niet enkel van hulpbronnen, maar ook van voedsel.

Deze feiten zijn voldoende bekend. Maar het beleid reageert onvoldoende. Op sommige milieuvlakken werd vooruitgang geboekt (minder CFK's, minder zure regen, minder dioxines), maar dan vooral in de rijkere landen. En daar wordt de winst door meer ecologische efficiëntie dikwijls meteen terug opgegeten door stijgende consumptie. De laatste 20 jaar is het materieel welzijn van miljoenen mensen, vooral in Azië, er fors op vooruit gegaan. Maar toch lijden nog steeds 850 miljoen mensen honger, sterven er elke dag 18.000 kinderen aan ondervoeding. 1,4 miljard mensen moeten volgens de Wereldbank rond komen met minder dan 1,25 dollar per dag. Ook in de rijke landen krijgen werknemers een steeds kleiner deel van de koek en neemt de armoede toe, zeker bij risicogroepen. We staan even goed voor de uitdaging om voor al deze mensen ook een menswaardig bestaan te verzekeren. De hogere energie-, voedsel- en grondstoffenprijzen verscherpen op veel plaatsen in de wereld nog de kloof tussen arm en rijk. Ook in de meer welvarende landen wordt de koopkracht bedreigd.

Naast de ecologische en sociale crisis, zitten we ook met een financiële crisis van formaat. De financiële markten geloofden in de illusie van eeuwigdurende torenhoge winsten op kapitaal. De constructies die men hiervoor opzette, bleken uiterst onduurzaam, zoals aangetoond door de beurscrashes, faillissementen en overheidsinterventies van de afgelopen maanden. De Amerikaanse hypotheekcrisis veroorzaakte een wereldwijde financiële crisis van ongeziene omvang. De Belgische overheid moest op ongeziene wijze tussenkomen om Fortis, Dexia, Ethias en KBC van de ondergang te redden. Overall in Europa dienden overheden brandweer te spelen met belastinggeld. Deze crisis toont aan dat het kapitaal zichzelf niet kan reguleren. Het privatiseren van de winsten en het socialiseren van de verliezen is onaanvaardbaar. Wat Groen! betreft markeert deze financiële crisis het einde van een tijdperk waarin deregulering de norm was.

We stellen vast dat ons huidig economisch model niet opgewassen is tegen deze uitdagingen. De huidige economie is verslaafd aan een steeds grotere 'vercommercialisering' van alle facetten van ons leven. Overall en altijd worden we aangezet om te consumeren. We worden gebombardeerd met reclame, zelfs tijdens kinderprogramma's. Hyperconsumptie komt de planeet en het welzijn van de mens niet ten goede. Een minder materialistische invulling van het leven is zeer belangrijk. De geglobaliseerde economie zoals we die nu kennen is verslaafd aan olie en teert op roofofbouw van niet vervangbare grondstoffen en natuur. De globale economie is maar mogelijk door de lage transportprijzen en goedkope olie, waardoor producten uit verre landen moeiteloos kunnen concurreren met lokale producten. Bovendien volgde de globalisering een neoliberale logica. Veel regimes voerden de voorbije decennia in de feiten een hard liberaal beleid van open grenzen, privatiseringen, lage lonen en afbouw van sociale voorzieningen. Ook internationale instellingen zoals de Wereldbank en het IMF drongen arme landen met schulden in dit keurslijf. Het gevolg was meestal dat kleine elites superrijk werden, ten koste van de verarming van vele miljoenen. De economische shocktherapie die in veel landen werd opgelegd, ging bovendien dikwijls gepaard

met brutale repressie en schending van mensenrechten. De globale wereldmarkt die zo ontstond bestaat aan de ene kant uit meer dan 70.000 multinationaal opererende bedrijven en aan de andere kant uit minstens 184 landen (dit is het aantal leden van IMF en Wereldbank), die door deze ondernemingen tegen elkaar uitgespeeld worden om economische activiteiten aan te trekken. Enkele regionale grootmachten (de BRIC-landen) waren door hun grote binnenlandse markt echter te interessant om te negeren door de multinationale ondernemingen, en zijn er ondertussen ook in geslaagd om hun onderhandelingspositie binnen instellingen als de WTO, de Wereldbank en het IMF te verbeteren. De overgrote meerderheid van de ontwikkelingslanden blijft echter zonder noemenswaardige inspraakmogelijkheden achter, gedoemd om de crisisschokken, inherent aan het neoliberale systeem, te ondergaan. Ook in Europa en België blijft de roep om een verdere liberalisering en privatisering groot en worden steeds meer goederen en diensten gecommmercialiseerd. Dikwijls schuilt ook hier het gevaar van een uitverkoop die enkel een elite ten goede komt. Bovendien krijgt een vooruitziend beleid voor de lange termijn (aanpak klimaatprobleem, aanleg reserves voor de vergrijzing) geen kansen door de voortdurende fixatie op de korte termijn en de dagjespolitiek. Het economisch model dat vandaag nog altijd overheerst, houdt de mondiale ongelijkheid in stand, veroorzaakt nooit geziene milieudegradatie en leidt niet langer tot een toename van ons geluk of van onze gezondheid. Dit economisch model leidt tot een gevaarlijke concentratie van macht bij enkele bedrijven. Het is niet in staat om op spontane wijze financiële middelen te mobiliseren voor de ombouw naar een ecologische economie, omdat kortetermijnbelangen primeren op lange termijn verwezenlijkingen. Het is overduidelijk dat de zogenaamde 'vrije' markt van het neoliberalisme faalt.

2. Een groene visie op economie

Economie gaat voor Groen! onverholen over rechtvaardigheid. Het economische systeem moet zo ingericht worden dat het rechtvaardig is voor alle mensen vandaag en in de toekomst. Daarom moet de economie ten gronde ecologisch en sociaal zijn. Hoe kunnen we dit garanderen?

Ecologisch en sociaal verantwoorde ontwikkeling, een rechtvaardige verdeling van de welvaart en eerlijke belastingen, steun voor meer lokale productie dat alles willen we mogelijk maken via een ecologisch pact tussen de verschillende overheden, de sociale partners en de milieubewegingen in ons land. We willen samen met de bedrijven het voortouw nemen om een ecologische economie te creëren waar duurzaamheid en innovatie centraal staan. Duurzame innovatie zal zorgen voor een drievoudig dividend door het creëren van werkgelegenheid (nieuwe markten en jobs), het verbeteren van de gezondheidssituatie (minder vervuilende producten en productie) en het verhogen van de koopkracht (door energiebesparing die de energiefacturen doet dalen). De kern van dit pact kan een Groene New Deal zijn om groene investeringen in de bouw, in de landbouw, in de transportsector, in de chemie... aan te moedigen.

Tevens is het nodig om ook de overheidscontrole op de financiële instellingen en de geldstromen na een lange periode van neoliberale deregulering, terug te versterken. Dit moet zowel op nationaal als op internationaal vlak georganiseerd worden. De Europese Unie moet hierin alvast een voortrekkersrol spelen.

2.1. Naar een Groene New Deal

Om een ecologische economie, een rechtvaardige verdeling van de welvaart en eerlijke belastingen, het heropbouwen van regionale productie mogelijk te maken is een sociaal-ecologisch maatschappelijk plan nodig. Het is de opdracht van alle overheden in ons land om dit in onderlinge samenwerking uit te werken na consultatie en overleg met de sociale partners, de milieubewegingen en de verenigingen waar armen het woord nemen.

De kern van het plan omvat het volledig vergroenen van sleutelsectoren zoals de bouw, landbouw, transport- en energiesector en de chemie. Sociale maatregelen behoeden de lage inkomensgroepen voor prijsverhogingen die voor hen onbetaalbaar zijn.

Het plan wordt gefinancierd door een Klimaatfonds dat een aantal middelen bundelt, onder meer uit de meeropbrengst van de BTW en accijnzen op diesel en benzine, de opbrengst van de veiling van de emissierechten, de opbrengst van de afgeschreven energiecentrales.

Daarnaast is er nood aan een specifiek Fonds tegen Energiearmoede. Dat fonds bundelt de bestaande fondsen (Mazoutfonds, Sociaal Fonds voor Gas en Elektriciteit en het Fonds voor de Reductie van de Globale Energiekost). Het richt zich op de lagere inkomensgroepen die door gebrekkige geïsoleerde woningen en stijgende energieprijzen in de problemen geraken. Dit gebeurt door steun voor structurele ingrepen of aankopen. Het financiert verder ook de extra kosten voor isolatie in de sociale woningbouw en stadsvernieuwing.

Op die manier bundelen we de krachten tegen de problemen van de opwarming, de stijgende voedselprijzen en de problemen die kunnen ontstaan door stijgende prijzen op de wereldmarkt en de gevolgen van de kredietcrisis. De beide fondsen worden verder ook aangewend om de schade te herstellen die wordt aangebracht aan het leefmilieu, om de bedrijven te helpen bij de ombouw of innovatie naar ecologische productiewijzen, om oneerlijke prijsstijgingen of concurrentievervalsingen te compenseren.

Het is ook nodig om de overheidscontrole op financiële instellingen en de geldstromen na een lange periode van neoliberale deregulering, opnieuw te versterken. Op Europees vlak pleiten we voor een soortgelijke aanpak.

2.2. Naar een ander model

2.2.1 Het failliet van het model van ongebreidelde economische groei

Niet alleen het model van de neoliberale vrije markt heeft gefaald. Ook de klassieke economie die zweert bij blinde en onbepaalde economische groei heeft gefaald. Meer vrachtwagens, meer wegen en containerdokken, meer varkensstallen, meer verpakkingsafval, meer sigaretten, meer wapens: het is zogezegd allemaal goed voor onze economie. Maar veel van deze economische activiteiten tasten ons milieu aan en leiden tot minder menselijk geluk. Het opdrijven van productie en consumptie, het kiezen voor hoeveelheid ten koste van kwaliteit, heeft de aarde uitgeput, onze omgeving verziekt, de ongelijkheid verhoogd en ons welzijn verminderd.

2.2.2 Kiezen voor andere welvaartsmeters

De klassieke economische groei wordt traditioneel gemeten en weergegeven door het Bruto Binnenlands Product (BBP). Wij verwerpen deze waardemeter, omdat die erg bedrieglijk is. Het BBP schetst een vertekend beeld van de welvaart van een natie, omdat het alleen de economische output meet die in geld kan worden uitgedrukt. Het BBP houdt geen rekening met de aard van de economische activiteiten, zegt niets over de onbetaalde informele activiteiten, noch over de inkomensverdeling. Het BBP vertelt ook niets over de aantasting en vermindering van het ecologisch kapitaal.

Met andere woorden, een stijgend BBP wil niet zeggen dat het welzijn van de samenleving is toegenomen. Het is hoog tijd om de fixatie op het BBP los te laten.

Of de economie in een land het goed of slecht doet, willen we voortaan o.a. meten met de Index van Duurzame Economische Welvaart (de Index of Sustainable Economic Welfare of ISEW) en andere bruikbare duurzaamheidsindicatoren zoals de 'ecologische voetafdruk' of de 'milieugebruiksruimte'.

Door economische welvaart te meten met de ISEW en te combineren met de ecologische voetafdruk en de milieugebruiksruimte draaien we een ecologische sleutel om in onze economie: producten worden duurzaam, de wegwerpmaatschappij wordt afgebouwd, we wentelen geen kosten meer af op het milieu, we kicken af van onze olieverslaving. Met deze indicatoren hebben overheden hebben er geen belang bij om bedrijven te steunen die geen rekening houden met de draagkracht van mens en milieu.

2.2.3 Kiezen voor een ander model: voluit voor een ecologische economie

Onze ambitie is om door een ecologische en sociaal verantwoorde economie echte welvaart te creëren voor alle aardbewoners. Tegelijk willen we de druk op ons milieu met een factor tien verminderen en dat zonder beslag te leggen op het ecologisch kapitaal dat we nalaten aan de generaties die na ons komen.

We erkennen dat we vandaag ver verwijderd zijn van die duurzame economie, en daarom is een andere, een 'groene vooruitgang' zo cruciaal.

Als wij van vooruitgang spreken, dan spreken we niet van groei in termen van het BBP, maar van een positieve evolutie van ecologisch en sociale gerichte indicatoren (toename ISEW, afname ecologische voetafdruk, een kleinere milieugebruiksruimte). Er is geen behoefte aan meer van hetzelfde, er is behoefte aan diepgaande verandering.

Een toename van het ISEW wil zeggen dat de inkomens meer gelijk verdeeld worden, dat het ecologisch kapitaal toeneemt in waarde, dat er meer positieve economische activiteit is. Een afname van de ecologische voetafdruk betekent een minder aanspreken van het ecologisch kapitaal van onze planeet, het verkleinen van de milieugebruiksruimte betekent dat we ons proberen in te perken binnen de draagkracht van de aarde.

Dit is de groene ommekeer die onze economie nodig heeft.

Groene vooruitgang staat langs de ene kant voor een forse toename van hernieuwbare energie, voor schoon en multimodaal transport, groene producten en productiewijzen, ecologische bouw, groene ICT, biologische en geïntegreerde landbouw, herbebossing, bodemherstel, waterzuivering en de productie van zoet water.

Dat houdt verder ook in:

- een kwalitatieve toename van zorg, van scholing, cultuur, van sociale economie en buurtdiensten;
- de toename in van duurzame lokale landbouw die voldoet aan de behoeften van de bevolking in de armste landen of die eerlijk vergoed wordt in het kader van fair trade;
- de afbouw van vervuilende, verspillende en asociale vormen van productie en consumptie.

Groene vooruitgang betekent aan de andere kant investeren in een zo drastisch mogelijke vermindering van de milieu-impact van het industriële productieapparaat en productie. Deze zullen immers ook binnen een ecologische economie voor een deel nodig blijven om welvaart te behouden.

De ecologische ombouw van de economie moet toelaten om daarna op termijn over te stappen naar een mondiale duurzame en stabiele economie. Daarin wordt genoeg geproduceerd om welvaart en welzijn voor alle wereldbewoners te creëren, maar wordt overproductie en overconsumptie vermeden en tegengegaan. Deze economie van het genoeg, het tevreden zijn met een redelijke welvaart die niet onbepert verder moeten stijgen is op termijn het enige alternatief voor het huidige traditionele groeidenken en het concurrentieopbod tussen landen en werelddelen.

Op dat moment vervalt de strijd om steeds meer en hoeft er enkel nog te worden geïnvesteerd in het behoud van duurzame dynamische evenwichten en waar nog nodig de ontwikkeling van regio's en gebieden waar de welvaart is achtergebleven.

Het spreekt vanzelf dat deze duurzame economie maar stabiel kan worden als ze de ecologische grenzen en de draagkracht van de aarde respecteert en de welvaart eerlijk verdeelt over alle inwoners van onze planeet.

2.3. De welvaart rechtvaardig verdelen

Als we weten dat welvaart en welzijn mogelijk zijn binnen duurzame grenzen, komt het erop aan tot een eerlijke verdeling ervan te komen voor de huidige maar ook voor de toekomstige generaties. Dit is een belangrijke vraag op wereldschaal. Rijke landen in het Noorden hebben de verantwoordelijkheid om hun aandeel in de verdeling en het gebruik van de natuurlijke rijkdommen sterk naar beneden te halen. Het doel is een waardige en ecologisch rechtvaardige welvaart te garanderen aan iedereen en de generaties na ons. In Noord-Zuid-perspectief betekent dat een keuze voor een tweesporenbeleid. Aan de ene kant zullen regio's als Europa hun globale voetafdruk moeten verlagen, waardoor er meer ecologische ruimte komt voor het Zuiden. Aan de andere kant zullen regio's als Afrika en Azië de kans moeten krijgen om zich verder te ontwikkelen, maar moeten ze gestimuleerd worden om daarbij ineens over te stappen naar de meest duurzame vorm van ontwikkeling. In China wordt nu elke vijf dagen een nieuwe kolencentrale geopend. Dit kan bezwaarlijk het juiste model genoemd worden.

Het perspectief van ecologische rechtvaardigheid moet het kader vormen voor de verdere ontwikkeling van onder meer het klimaat-, handels- en landbouwbeleid. Arme landen hebben het recht om in het kader van de voedselveiligheid hun grenzen af te schermen om de eigen landbouw te beschermen. Zeker als rijke landen tegen alle afspraken in toch exportsubsidies blijven toekennen en hun overschotten blijven dumpen op de markten van arme landen.

In eigen land is het onaanvaardbaar dat nog zoveel mensen door de mazen van het sociale net vallen en niet delen in de welvaart. We verzetten ons tegen de stigmatisering van armen of werklozen. We geloven in een positief activeringsbeleid dat mensen kansen biedt om zich maatschappelijk te engageren en bij te dragen aan duurzame projecten. We geloven niet in een negatief activeringsbeleid dat mensen van de regen in de drop helpt, met als ultieme consequentie dat ze ook het recht op een minimuminkomen kunnen verliezen. Mensen voor hun verantwoordelijkheid plaatsen is nodig om misbruiken tegen te gaan, maar enkel binnen een kader waarin aan allen echte kansen geboden worden en waarin niemand wordt opgegeven.

2.4. Groene ondernemerszin en technologische innovatie

In een ecologische economie is ecologische en sociale innovatie de motor voor duurzame tewerkstelling. Daarbij gaat het om veel meer dan zonnecellen en windturbines. Het gaat zowel om het ontwikkelen van schone, slimme, spaarzame en sociale alternatieven (de vier s'en) als het zoeken naar een drastische vermindering van de milieu-impact van de basisindustrieën, de infrastructuur en het productieapparaat die ook in de toekomst een rol zullen blijven spelen.

Wetenschappelijk en technologisch onderzoek blijft onverminderd nodig om ecologische innovaties op het terrein mogelijk te maken. Om te komen tot een duurzame samenleving hebben we nood aan veel creativiteit en moeten we voldoende middelen durven steken in risico-investeringen en baanbrekend onderzoek. Als we technologie ontwikkelen en promoten, moeten we ook altijd de effecten voor mens en milieu inschatten.

Zorg voor milieu en klimaat zien we niet als een randgegeven of als een storende marginale kost in bedrijfsrekeningen. Ecologisch ondernemen is een kernopdracht voor elk bedrijf, een kritische succesfactor. We hebben nood aan nieuwe ondernemers die het algemeen belang steeds voor

ogen houden en die dus hun streven naar winst daarop afstemmen. We willen ondernemers en bankiers die ecologische en ethische keuzes maken en maatschappelijk verantwoord ondernemen en investeren. Daarom vinden we dat alle ondernemingen verantwoording schuldig zijn niet enkel aan hun aandeelhouders, maar ook aan de samenleving. Via onafhankelijke audits (bv. volgens ISO 14064) tonen ze aan hoe ze bijdragen aan een beter milieu, hoe ze op weg zijn om een CO₂-neutraal bedrijf te worden, of welke sociale vooruitgang ze in het bedrijf of in de regio mogelijk maken. Groene ondernemerszin en technologische innovatie zullen echter steeds onvoldoende blijven om de ecologische uitdagen op te lossen. Naast efficiëntie is efficiëntie nodig. Dit hoeft het welzijn niet te verminderen: veel van de producten die vandaag worden geproduceerd, geven slechts invulling aan valse behoeften die worden gecreëerd door media en reclame. Groen! wil dit pure consumentisme bestrijden.

De coöperatieve economie kan een belangrijke rol spelen als voortrekker in het ecologisch ondernemen. Coöperaties zijn internationaal de basis van de sociale economie. In Europa zijn er meer dan 267.000 coöperatieve bedrijven met 163 miljoen coöperanten en 5,4 miljoen werknemers die samen werken aan economische en sociale verandering. In België is er een wettelijk statuut, maar staan we in de economie absoluut niet zo ver als in buurlanden als Frankrijk, Spanje, Groot-Brittannië en Italië.

Mens- en milieuvriendelijke erkende coöperaties zijn bedrijven met een maatschappelijk doel. Ze zijn lokaal verankerd, hebben een transparante en democratische structuur, stellen arbeid voor kapitaal en geven voorrang aan activiteiten, producten en productiemethoden die op korte en lange termijn het leefmilieu respecteren. Coöperaties worden opgericht om echt te ondernemen: om samen iets doen. Het zijn bedrijven waar omgeving, klanten en werknemers betrokken zijn, met een hoge tevredenheidsgraad.

Omdat coöperaties een lage instapdrempel hebben, bieden ze de mogelijkheid voor gewone mensen om samen te investeren in maatschappelijke doelen. Tegelijk geeft dat juist een grote stabiliteit voor de onderneming. Coöperaties zijn rendabel, maar de winst is beperkt tot een wettelijk vastgelegd, redelijk percentage. Dat geeft de ruimte om het maatschappelijke doel voorop te zetten. Jammer genoeg zijn coöperaties in België en Vlaanderen nog steeds eilandjes in onze economie. Het coöperatief ondernemen moet door de overheid gezien worden als belangrijkste maatschappelijke ondernemingsvorm.

2.5. Een groene visie op de werking van de markt

2.5.1. Kader en regulering door een sterke overheid

In de neoliberale economie komt de markt eerst, en is de marktwerking het overheersende mechanisme dat de welvaart verdeelt. De markt slaagt er echter niet in om de groeiende kloof tussen Noord en Zuid te dichten. De markt heeft ook niet voorkomen dat de immobiliënmarkt in elkaar is gestort, met als gevolg een wereldwijde financiële crisis die intussen ons bancaire systeem bedreigt. Erger nog, meer en meer blijkt dat de crisis het gevolg is van onverantwoord gedrag bij bankiers, voor wie het gemakkelijke geldgewin door speculatie primeerde boven het ontwikkelen van normale, economische activiteiten. Het mag duidelijk zijn. De huidige crisis is het failliet van het neoliberale marktdenken.

Binnen de ecologische economie vinden we dat het marktmechanisme kan werken, mits er radicale hervormingen komen. Het toepassen van de marktlogica op steeds meer levensdomeinen (onderwijs, welzijn, cultuur, ...) willen we tegengaan. Rechtvaardigheid en het respecteren van de natuurlijke grenzen van de planeet zijn de uitgangspunten van de ecologische economie. Essentieel is dat er meer ruimte komt voor innovaties van kleine en grote bedrijven, van starters en pioniers, die ecologische duurzaamheid als uitgangspunt hebben. Maar naast innovatie zal er ook op een krachtige manier werk moeten worden gemaakt van de ecologische reconversie van

de traditionele zware industrieën. Zeker wanneer ze ook in de toekomst een sleutelrol zullen hebben bij het in stand houden van het vernieuwde productie- en distributieapparaat en van de basisinfrastructuur (havens, wegen en spoorwegen, gebouwen en installaties).

Verder moet de wereldhandel voortaan voldoen aan sociale, ecologische en ethische criteria.

We hebben daarom nood aan een sterke overheid die duidelijke doelstellingen vooropstelt en die dan ook consequent aanhoudt. De overheid legt de kadervoorwaarden vast die de markt ertoe brengen om de beste ecologische oplossingen te zoeken. De overheid stelt duidelijke ecologisch en sociale spelregels, zodat de markt optimaal kan functioneren zonder de huidige nadelen (louter financieel gewin, uitsluiting, milieuvervuiling, ongebreidelde speculatie, machtsconcentraties, exploitatie, ongelijkheid, ...). Hier geldt het primaat van de politiek. Indien nodig worden ook de zogenaamde 'rebound'-effecten ingerekend of gecorrigeerd. De overheid zet daartoe alle nodige instrumenten in: sterke en onafhankelijke controle-instanties, beleidsplannen, kwaliteitsdoelstellingen, productnormen, het toekennen van emissierechten, heffingen, subsidies en fiscale stimuli, informatie- en sensibiliseringscampagnes.

Een voorbeeld van het bovenstaande is het vastleggen van grenzen aan de CO₂-emissies. De doelstellingen worden gestemd in wetten (een Europese richtlijn, een nationale klimaatwet). Om de bestaande emissies af te bouwen worden globale emissieplafonds ('caps') vastgelegd die in de tijd afnemen. De nationale overheden doen dit binnen de bestaande internationale kaders (bv. Kyoto1 en 2, Europees Klimaatplan, Europese kaderrichtlijnen). Van deze plafonds leiden we emissierechten af, die per veiling worden verkocht aan vervuilende sectoren en bedrijven ('cap and trade'). Emissierechten zijn verhandelbaar (per land, dan per sector en per onderneming), zodat de optimale verdeling van deze rechten via de marktwerking kan gebeuren.

2.5.2. Financiële markten structureel hervormen

De huidige financiële crisis bewijst op pijnlijke wijze het falen van het neoliberale model. Groen! wil een grondige hervorming van de financiële wereld, zodat er een einde komt aan het casinokapitalisme. De ideale financiële wereld heeft een dienende rol tegenover de reële economie. De spaargelden van de bevolking worden er beheerd in absolute veiligheid, en kredietwaardige projecten en mensen krijgen vlotte toegang tot goedkope leningen. Het winstbejag op korte termijn wordt er vervangen door het streven naar meerwaarde op lange termijn. Depositobanken dienen volledig gescheiden te worden van de meer risicovolle zakenbanken. De absurd hoge winstmarges op kapitaal in de financiële wereld zullen onvermijdelijk lager uitvallen, in ruil voor minder systeemrisico en meer stabiliteit. Om het juiste kader voor een verantwoorde financiële sector te creëren, is het van cruciaal belang dat er ook nieuwe internationale afspraken komen. Het neoliberale gedachtegoed kan niet langer als leidraad dienen in deze nieuwe internationale architectuur.

2.5.3. Taken voorbehouden aan de overheid

De overheid scheidt het kader voor een ecologische en sociale marktwerking. Zelf draagt ze de volle verantwoordelijkheid voor het democratisch functioneren van de samenleving, de veiligheid binnen de samenleving, de ontwikkeling en het in stand houden van basisinfrastructuren, de universele dienstverlening en algemene toegankelijkheid van publieke- en nutsvoorzieningen (openbaar vervoer, post, telefonie, financiële instellingen, water, elektriciteit en gas), de uitbouw en algemene toegankelijkheid van voorzieningen voor de gezondheidszorg, van sociale en culturele voorzieningen, van onderwijs.

Sinds de jaren '70 heeft de overheid zich echter op tal van vlakken laten terugdringen in opeenvolgende golven van privatisering. Pas als het verkeerd gaat zoals bij de financiële crisis of bij fout gelopen publiek-private samenwerking wordt er opnieuw richting overheid gekeken. In veel gevallen (cf. Aquafin) werden de lusten geprivatiseerd of gegarandeerd terwijl de

belastingbetaler via de overheid mocht opdraaien voor de hoog oplopende kosten. De overheid moet opnieuw het primaat nemen in de hierboven opgesomde sectoren door ofwel de taak zelf uit te voeren (eventueel via autonome overheidsbedrijven), vrij initiatief binnen een strikt kader te subsidiëren, uit te besteden op basis van strak omlijnde beheersovereenkomsten. Er komen geen nieuwe privatiseringen en zoveel als mogelijk neemt de overheid opnieuw haar functie van hoofdrolspeler op waar die verloren is gegaan. De overheid staat in ieder geval garant voor gelijke en betaalbare toegang tot kwaliteitsvolle dienstverlening rekening houdend met de reële sociale en milieukost.

2.5.4. De belastingdruk verschuiven

Als we pleiten voor een sterke overheid, moeten we er ook voor zorgen dat die overheid over voldoende middelen beschikt. Dit wil echter niet zeggen dat we extra belastingdruk willen - we willen andere belastingen. Het huidige systeem belast inkomsten uit arbeid veel zwaarder dan de opbrengsten uit kapitaal. Wij streven naar een fundamentele verschuiving van de belasting op arbeid naar andere inkomstenbronnen. Dit ligt volledig in het verlengde van de aanbevelingen van de Hoge Raad van Financiën. Deze belastingsverlaging op arbeid dient in onze visie gefinancierd te worden door een groene fiscaliteit, en een hogere belasting op kapitaal. Via een groene fiscaliteit willen we elke vorm van vervuילend of energieverslindend gedrag ontmoedigen en ecologische producten en diensten stimuleren. Zo zullen mensen en bedrijven die vervuilen en verspillen meer betalen, mensen die zorgzaam omspringen met het milieu minder. Een slimme kilometerheffing (ter vervanging van andere verkeersbelastingen) is bv. nodig om te komen tot een duurzame mobiliteit en logistiek. We willen regionale producten goedkoper maken, maar producten die worden ingevoerd uit verre landen en die geen rekening houden met normen op vlak van milieu of arbeidsvoorwaarden van de IAO, aan de buitengrenzen van de EU belasten. Natuurlijk is het uiteindelijke doel een samenleving waarin de vervuiling wordt afgebouwd, maar zolang er producten en diensten bestaan die het milieu schade aanbrengen, dienen deze zwaarder belast te worden. Op die manier wordt het gebruik ervan ontmoedigd, en komen er inkomsten binnen die o.a. kunnen dienen voor investeringen in groen onderzoek en ontwikkeling. Via de belasting op kapitaal willen we de inkomens uit vermogen op een meer rechtvaardige wijze laten bijdragen, en zorgen we dus voor een lastenverschuiving weg van de laagste inkomens. Het is immers de bedoeling dat de rijkere meer bijdragen aan de staatsfinanciering dan de minderbedeelden. De verlichting in belastingdruk moet netto voelbaar zijn voor de lagere inkomens. Op Europees niveau willen we een significant hogere belasting op beurstransacties, een belasting op financiële stromen die afkomstig zijn van ondernemingen gevestigd in belastingparadijzen of in niet-gereguleerde financiële plaatsen, een belasting op de excessieve ontslagvergoedingen, ...

2.5.5. Stimuleren van lokale autonomie en zelfvoorziening

De globale markt stuit op haar grenzen, wat zich vertaalt in stijgende energie- en voedselprijzen. Door de internationale concurrentiestrijd verhuizen veel fabrieken van bij ons naar lage loon landen. Als we totaal afhankelijk blijven van de globale handelsstromen, wordt onze voedsel- en energiebevoorrading onzeker. Wereldwijd groeit de aandacht voor regionale economieën, maar ook voor meer zelfvoorziening. Her-localisatie in plaats van de-localisatie van productie is een deel van de oplossing. Regio's overal ter wereld moeten op het vlak van voedselvoorziening in principe zoveel mogelijk zelfvoorzienend zijn. Waar de natuurlijke omstandigheden dit niet voldoende toelaten, wordt hulp geboden vanuit meer welvarende regio's.

Import en export van voedingsmiddelen, om de regionale productie aan te vullen en variatie toe te laten, blijven nog steeds mogelijk. We gaan ervan uit dat dit vanuit het fair trade-principe gebeurt. De exporterende landen verkopen enkel hun surplus, de importerende landen betalen altijd een eerlijke prijs. Oneerlijke concurrentie, dwang vanuit grotere markten, speculatie en dumping dienen verboden te worden. Binnen dezelfde logica willen we ook de keten verkorten

tussen de productie en de consumptie van goederen. De productie dient afgestemd te worden op het leveren van de nodige diensten. Deze productie dient zo efficiënt en duurzaam mogelijk te zijn, waarbij regionale productie vaak in het voordeel zal zijn. Particulieren kunnen hier zelf initiatieven nemen en deze evolutie in de hand werken. De overheid dient in te spelen op deze initiatieven en geeft ondersteuning aan deze systemen op nationaal en internationaal niveau.

3. Concrete voorstellen voor een Ecologische Economie

3.1. Weten waar naartoe: indicatoren voor groene welvaart

Het BNP is een goed instrument om monetaire welvaartscreatie te meten, maar een onbetrouwbare indicator om een duurzaam, rechtvaardig en sociaal beleid op te baseren. Een ecologische economie heeft nood aan indicatoren die zowel de duurzaamheid, de rechtvaardigheid als de solidariteit van de economie meten. De keuze van de juiste indicator hangt af van de doelstelling die je nastreeft en die je wilt monitoren. Als we het ISEW en andere indicatoren als uitgangspunt nemen, is het logisch dat het Federaal Planbureau het beleid voorbereidt en evalueert op basis van deze indicatoren en zo in de feiten gaat optreden als Planbureau voor Duurzame Ontwikkeling. Dan willen we ook een inspectie voor duurzame ontwikkeling die een even belangrijke rol speelt als de huidige inspectie voor financiën.

3.2. De overheid zorgt voor een kader van ecologische doelstellingen

De nieuwe welvaartsindicator(en) zullen duidelijk aangeven welke richting we uitgaan en hoe goed of slecht we presteren. Het is aan de overheid om via wetgevende initiatieven concrete en evalueerbare doelstellingen vast te leggen.

- We willen dat tegen 2020 80% van onze waterlopen een goede tot zeer goede biologische waterkwaliteit heeft en dat de bodemerosie in Vlaanderen (nu 2 miljoen ton per jaar) en het aantal bodems met een lage tot zeer lage bodemvruchtbaarheid (nu 25%) tegen dan minstens gehalveerd worden.
- We willen dat de gezonde levensjijd die men verliest door milieuvervuiling tegen 2020 van gemiddeld 1,1 jaar per Vlaming wordt teruggebracht tot minstens de helft.
- We willen dat de verstening van Vlaanderen tegen 2020 tot nul wordt herleid: nu gaan er nog altijd 6,8 ha open ruimte of tien voetbalvelden in Vlaanderen verloren per dag.
- We willen de uitstoot van broeikasgassen met 30% verminderen tegen 2020 en met 80% tegen 2050. Daartoe leggen we jaarlijks de maximale uitstoot vast (jaarlijks afrekenbare emissiebudgetten). Op deze manier kunnen we jaarlijks de vooruitgang boeken en komen we niet alleen tijdens de laatste jaren tot het besluit of we al dan niet onze doelstellingen halen. Dat willen we doen via een federale Klimaatwet. Het wettelijk verankeren van deze doelstellingen zorgt voor een grotere transparantie voor de markspelers en de burgers. Op deze manier kunnen alle verantwoordelijken afgerekend worden op het al dan niet behalen van de doelstellingen. Met hun voorstel van klimaatwet bieden Groen! en Ecolo het instrument aan. Ons ambitieus klimaatprogramma is op korte termijn de motor van een ecologische relance die vele duizenden jobs schept.
- CO₂-emissierechten gratis toekennen is geen goed idee – we willen de emissierechten voortaan per veiling verkopen aan vervuilende sectoren en bedrijven, ook in de lucht- en in de scheepvaart.
- Vooral de Vlaamse overheid speelde het spel tot nu toe vals door te veel emissierechten toe te kennen aan de bevriende bedrijven. Wij vragen dat Vlaanderen Europa volgt en het volume aan emissierechten dat het toekent aan de industrie, beperkt houdt.
- We willen het systeem van verhandelbare emissierechten op Vlaams niveau uitbreiden naar andere vervuilende stoffen, zoals stikstofoxiden, ammoniak en fijn stof. We willen ook de

uitstoot van die andere vervuilende stoffen stelselmatig doen afnemen. Op basis van milieukwaliteitsnormen wordt ook voor deze stoffen telkens de maximale jaarlijkse uitstoot vastgelegd. Om deze te bereiken wordt in eerste instantie beroep gedaan op strenge normeringen die de best beschikbare technieken volgen.

- Marktmechanismen mogen niet misbruikt worden om 'ecologische zonden' af te kopen in een modern soort aflatenhandel. Bepaalde vormen van CO₂-compensatie hebben meer met 'groenwassen' te maken dan met echt milieubeleid. Daarom willen we een wettelijke regeling voor projecten, fondsen en bedrijven die tot doel hebben de uitstoot van vervuilende stoffen of natuurbeslag te compenseren, bv. voor CO₂ op basis van de flexibiliteitsmechanismen voorzien in het Kyoto-protocol of voor het aansnijden van natuurgebieden in het kader van de Europese Habitatrichtlijn. We willen zowel klimaatfondsen als natuurcompensatieprojecten aan strikte kwaliteitscriteria onderwerpen.
- We willen ons ook hoeden voor makkelijke vluchtwegen (bv. het stockeren van CO₂ uit kolencentrales of het langer open houden van kerncentrales). We willen oplossingen mijden waarbij belastingsbetalers mee opdraaien voor het creëren van een schijnbare uitweg voor bedrijven die zo lang mogelijk geld willen blijven verdienen aan vervuiling.

3.3. Steun voor ecologische en sociale innovatie

De lidstaten van de EU hebben zich ertoe verbonden om tegen 2010 minstens 3% van hun BNP te gebruiken voor innoverende investeringen. Wij vinden dat deze 3% naar sociaal en ecologisch vernieuwende projecten moet gaan. We willen dat jaarlijks gemonitord wordt of we deze ambitieuze doelstelling in ons land halen en wat daarvan de weerslag is op sociaal en milieuvlak. Duurzame innovatie zal zorgen voor een drievoudig dividend door het creëren van werkgelegenheid (nieuwe markten en jobs), het verbeteren van de gezondheidssituatie (minder vervuilende producten en productie) en het verhogen van de koopkracht (door energiebesparing die de energiefacturen doet dalen).

3.3.1. De voorlopers belonen: het Top Runner Model

In een ecologische economie hebben we nood aan ambitieuze doelstellingen op het vlak van ecologische innovatie van producten. Deze ecologische innovatienormen zijn voortschrijdend in de tijd en lang van tevoren bekend. Eens een nieuw ambitieniveau gesteld is, kunnen producenten er op anticiperen in hun onderzoeksprogramma's en hun investeringsbeleid. Wie beter doet dan de norm, geven we een forse ecobonus en het meest duurzame product of de beste technologie willen we na verloop van tijd tot de nieuwe norm maken. We willen de voorloper belonen. Wie achteropblijft, loopt een competitienadeel op en straft zichzelf. Er is dus een dubbele prikkel: zowel bonus als malus. Zo zorgen we ervoor dat de vraag zich richt op ecologische en innovatieve producten. De subsidie blijft hooguit drie jaar in stand, daarna moet het nieuwe product op eigen benen kunnen staan. Daarnaast willen we bijzondere aandacht voor starters, zeker als ze kiezen voor projecten van duurzame innovatie. We willen hen toegang geven tot microkredieten. We willen microkredieten (tot € 30.000) fiscaal aftrekbaar maken. Voor mensen die het moeilijk hebben staat de overheid borg voor de kredieten.

3.3.2. Industriële ecologie: natuurlijke kringlopen als model

We willen dat de overheid bij de aanleg van bedrijfsterreinen, havens en luchthavens het model van de industriële ecologie stimuleert. Ook fabrieken kunnen heel wat leren van de natuur. De industrie kan gezien worden als een ecosysteem met eigen kringlopen. In een dergelijk systeem wordt gekozen voor samenwerking (industriële symbiose) om kostenefficiënt te werken. Afvalstoffen van het ene bedrijf worden grondstoffen voor het andere bedrijf, energieoverschotten in het ene bedrijf worden positief ingezet in het buurbedrijf. Een productie volgens het 'Cradle to Cradle'-principe kan een voorbeeld zijn. Ook bestaande bedrijven kunnen zich inschakelen in de industriële ecologie. Waar dergelijke initiatieven niet spontaan ontstaan is

er een rol weggelegd voor de overheid. Via onderzoek, maar ook via gerichte stimuli kan zij bedrijven overtuigen om hun materiaal en energiestromen beter op elkaar af te stemmen.

3.4. Regionale en lokale productie

We willen particulieren, verenigingen of besturen steunen die kiezen voor meer autonome en lokale productie- en consumptiepatronen. In deze zogenaamde autonome sector wordt gestreefd naar zelfvoorziening op het vlak van bijvoorbeeld stroom- en warmteopwekking of waterzuivering. Ook autodelen, eigen voedsel telen of seizoensgroenten uit voedselteams betrekken, stroom opwekken in een wijk-WKK (warmtekrachtkoppeling), regenwater opvangen op buurtniveau, het eigen afvalwater zuiveren, zich aansluiten bij een collectief dat zonnepanelen uitbaat op lokale daken, zich verplaatsen met de fiets, een scooter op zonnecellen of een zero-emissie-wagen op groene stroom: het kan allemaal en de overheid kan ervoor zorgen dat er een simpel en doorzichtig systeem komt van ecopremies of certificaten om dergelijke ecologische keuzes aan te moedigen. Ook sociale opvang kunnen we op kleinere schaal organiseren, door mensen meer mogelijkheden aan te bieden om deeltijds te werken, thuis te blijven voor gezinsleden of te investeren in huis- of buurteconomie. De groenen willen buurt- en nabijheidsdiensten verder aanmoedigen en door gemeenschappelijk gebruik en bezit hetzelfde comfort bereiken met minder producten. Mensen die het sociaal weefsel op wijkniveau steunen, krijgen volwaardige sociale rechten. Onze gemeenten kunnen in dit alles het voortouw nemen. Wereldwijd bestaat er al een heel netwerk van ecologische dorpen, steden en gemeenschappen. Volkstuinjes kunnen uitgroeien tot nieuwe netwerken van stadslandbouw. Een netwerk van lokale energie- opwekking kan ervoor zorgen dat mensen, wijken een stuk loskomen van het hoogspanningsnet, enz.

3.5. Overheid en consument bondgenoten voor een duurzame consumptie

Het is aan de overheid om ervoor te zorgen dat producten duurzaam zijn. Die verantwoordelijkheid mogen regeringen niet afschuiven op individuele consumenten. Als we met enkele duizenden mensen met de beste bedoelingen meer duurzame spullen gaan kopen, zullen we weinig impact hebben, als de normen zelf niet verstrengen. Maar overheid en consument kunnen bondgenoten worden. Als burger kan ik aansturen op nieuwe wetten, als consument krijg ik de kans om verder te gaan dan de norm en om eigen keuzes te maken. We pleiten voor het scheppen van een wettelijk kader waardoor consumenten beter hun rechten kunnen verdedigen tegenover bedrijven.

Producten die het beter doen dan de norm krijgen een ecobonus waardoor ze goedkoper worden voor de consument. Herkomst en samenstelling van producten worden duidelijk zichtbaar. Als ik een jeansbroek koop wil ik weten waar die gemaakt werd, onder welke arbeidsvoorwaarden bv. een Chinese arbeidster daaraan gewerkt heeft. Dat kan via een Wet Openbaarheid Productie en Ketens naar Nederlands model. Met duidelijk leesbare informatie en goede labels op het etiket krijgen we als consument de garantie dat producten niet door kinderen zijn gemaakt, geen genetisch gemanipuleerde organismen bevatten, weten we zeker dat groenten biologisch geteeld zijn of dat voor het eten op ons bord geen roofofbouw op de natuur gepleegd is. We willen een wettelijk kader voor het werken met labels (eco-, fair trade-, ..). Ook voor financiële producten willen we volledige transparantie. We vragen dat banken, beursgenoteerde bedrijven, investeerders aangeven hoe ze rekening houden met ethische, milieu- en sociale criteria. Ook voor bedrijfsleiders die bewust kiezen voor maatschappelijk verantwoorde productie is het markeren van grondstoffen een grote hulp (bijvoorbeeld FSC-label voor hardhout – certificaat voor eerlijke diamanten ..).

3.6. Participatie van werknemers versterken

Werknemers moeten actief worden betrokken in de besluitvorming van ondernemingen en/of organisaties waar ze zijn tewerkgesteld. De vakbondsmacht vormt een noodzakelijk tegengewicht

voor de ongebreidelde winstmaximalisatie en expansiedrang zonder sociale correcties. De vertegenwoordigers van werknemers in de sociaal-economische overlegorganen en het optreden van de vakbondsafgevaardigden dienen maximale kansen te krijgen. Met name in de kleine en middelgrote ondernemingen moet het recht van de werknemers op een volwaardige en zelfstandige vakbondsvertegenwoordiging door overheid en werkgevers worden erkend. Aanvallen op de vakbonden (zoals vanuit de Vlaamse werkgevers van VOKA), zijn geen goede zaak voor onze economie en onze sociale welvaart. Groen! pleit voor sterke vakbonden die hun rol vrijuit kunnen spelen. Het sociaal overleg is een noodzaak in onze maatschappij en mag niet worden ondermijnd. Het sociaal overleg moet juist versterkt worden. Er moeten ook overlegmethodes worden uitgewerkt om consumenten – en milieuverenigingen en ook buurtcomités te betrekken in het beleid van ondernemingen.

3.7. Duurzame Koopkracht

Voor ons is het koopkrachtdebat een debat over herverdeling, zowel wereldwijd als bij ons. Doordat de prijzen van basisproducten (voedsel, energie, huur) sneller stijgen dan de index, vormt de prijsevolutie voor de lagere inkomens het grootste probleem en zijn voor deze groepen bijkomende maatregelen nodig, zoals het welvaartsvast maken van uitkeringen en het garanderen van een maximumfactuur voor de huur (een combinatie van righthuurprijzen en huursubsidies). We ijveren voor structurele maatregelen om vermijdbare prijsstijgingen en woekerwinsten te wijten aan speculatie of monopolievorming aan banden te leggen. In de mate dat de prijsevoluties het resultaat zijn van structurele schaarste, willen we ook structurele oplossingen bieden. De koopkracht van mensen ondersteunen gebeurt best met toekomstgerichte maatregelen: door mensen te helpen om hun huizen energiezuiniger te maken en om zich milieuvriendelijk te verplaatsen. Dat kan met derdebetalersystemen: de overheid schiet het bedrag van de investering voor, de begunstigde betaalt pas terug met de winst op de energiefactuur. We willen het bestaand systeem van het Fonds ter Reductie van de Globale Energiekost activeren. Beter nog is dit fonds fors op te trekken zodat veel meer mensen aan hun trekken komen. Dat willen we doen via het Sociaal Klimaatfonds. Ook (sociale) huurders moeten hiervan gebruik kunnen maken. Wie bij een aankoop kiest voor een product dat het beter doet dan de gangbare norm, krijgt een ecopremie. Ook hier willen we de voorlopers ('early adopters') steunen en werken met kwaliteitsnormen die voortdurend opschuiven: vandaag een forse aftrek of premie voor dak- én muurisolatie, voor het plaatsen van een hoogrendementsketel, morgen voor een lage-energiewoning, voor het plaatsen van een mini-WKK (warmtekrachtkoppeling), overmorgen voor een passiefhuis en een passief-plus-huis.

3.8. Verschuiven van belastingen

- De belasting op inkomen uit arbeid dient fors te dalen. Wij stellen voor om hier minimaal de voorstellen van de Hoge Raad van Financiën te volgen. Zij berekenden in augustus 2007 dat een daling van de belastingen op arbeid wenselijk is ten belope van 2% van het BBP (ongeveer 6,6 miljard euro). Deze belastingverlaging moet dan voor het grootste deel gericht zijn op de lage lonen, wat de koopkracht verhoogt (wegens het hogere nettoloon) en de werkgelegenheid stimuleert (omdat de arbeid goedkoper wordt vanuit het oogpunt van de werkgevers). De hoge raad van Financiën becijferde reeds dat deze verlaging 140.000 nieuwe jobs kan opleveren.
- Het systeem van aftrekposten in de fiscaliteit moet drastisch worden herzien. De mogelijkheden om uitgaven in mindering te brengen bij de fiscus moeten ook meer gericht zijn op lagere inkomens.
- Bedrijven boeken soms onverwachte en abnormaal hoge winsten, die niet veroorzaakt worden door de bewuste acties van het bedrijf, maar door externe gebeurtenissen buiten haar macht. We zien dit in de energiesector, waar Electrabel monsterwinsten scoort dankzij de reeds afgeschreven energiecentrales, of bij olie multinationals die enorm profiteren van een olieprijs die plots de pan uitswingt. Deze zogeheten windfall profits moeten extra belast

worden. We pleiten voor een nationale belasting van € 1 miljard voor Electrabel/Suez. Een rechtvaardige belasting op oliewinsten moet internationaal afgedwongen worden.

- Wij pleiten voor een ontradende belasting op speculatieve kapitaalstromen en zeker op speculatiewinsten. Dit kan via de invoering van een Tobintaks (of een van zijn varianten).
- We vinden dat de belasting op beurstransacties zoals het verkopen en aankopen van effecten, verhoogd dient te worden. Op dit ogenblik varieert die in theorie tussen de 0 en 1,1%. In werkelijkheid gaat het gemiddeld om een belasting van amper 0,168%, wat zorgde voor een opbrengst van € 236 miljoen in 2007. We willen de belasting gemiddeld op 0,5% brengen.
- Naar analogie van het Franse systeem, dient er een progressieve belasting op vermogen te komen.
- We willen meer steun voor kleine ondernemers en starters en geen vrijblijvende cadeaus (zoals de notionele interestaftrek) voor grote bedrijven.
- Bij stijgende energieprijzen komen er significante meeropbrengsten uit BTW en accijnzen op brandstoffen. Deze worden gestort in een sociaal klimaatfonds en worden geïnvesteerd in groen onderzoek en ontwikkeling.
- De verkeersbelasting en de belasting op inervoerstelling (BIV) dienen vervangen te worden door een slimme kilometerheffing. Deze heffing wordt aangerekend per afgelegde kilometer en houdt rekening met het tijdstip (rijden tijdens de spits wordt duurder), de plaats (rijden in het stadscentrum wordt duurder) en de milieuprestaties (een vervuilende wagen met een lage ecoscore betaalt meer). Bedoeling is dat chauffeurs met een zuinige wagen beloond worden en minder betalen dan nu het geval is.
- Het BTW-stelsel dient hervormd te worden zodat er, vooruitlopend op een vergroening van het Europese BTW-stelsel, een lager tarief komt voor milieuvriendelijke en/of arbeidsintensieve diensten. Zo zullen producten als warmtepompen of zonnepanelen of activiteiten als fietsreparatie integraal van het lager tarief genieten. In lijn hiermee wordt de BTW op fair trade- en biologische producten afgeschaft.

3.9. Structurele hervorming financiële sector

- Onze eerste optie is het versterken van de eerste pensioenpijler. Daarnaast willen we de pensioenfondsen laten investeren in duurzame projecten. De druk op deze fondsen om een hoog rendement te halen is zo groot dat ze bedrijven aanzetten tot het opdrijven van de werkdruk, tot nog meer flexibilisering en soms tot harde saneringen. Dezelfde werknemers die hopen op een riant aanvullend pensioen, werken via hun pensioenbijdrage soms ongewild mee aan hun eigen ontslag. Daarom willen we een wettelijk kader dat pensioenfondsen verplicht te investeren in ecologische, ethische en duurzaam verantwoorde bedrijven.
- Ethische beleggingen willen we fiscaal bevoordelen.
- We willen een regulering van de financiële markt en zeker van de hefboomfondsen op EU-niveau.
- Er moet een Europese financiële regulator komen die toezicht houdt op de naleving van de Europese regels.
- Effectisering (een techniek die banken in staat stelt hun kredieten door te verkopen aan anderen) moet sterk worden ingeperkt.
- Er dient een publiek en onafhankelijk Europees noteringsagentschap opgericht te worden, gefinancierd door de private sector, maar bestuurd door de overheden.
- Internationaal moet naar oplossingen gezocht worden om de belastingsontwijking in fiscale paradisijsen te voorkomen.
- We willen een veel striktere regulering en controle van de termijn- en optiemarkten.
- Voor financiële en verzekeringsproducten is nood aan volledige transparantie.
- We willen ook dat alle financiële actoren aangeven hoe zij rekening houden met ethische, milieu- en sociale criteria. Zo moet het wettelijk verplicht worden om openbaar en transparant te maken in welke bedrijven en sectoren het geld van de spaarders belegd wordt.

- Het algemeen belang vereist de oprichting van een openbare bank. Deze moet dan wel onder de democratische controle staan van de referentieaandeelhouders, met name de gewestelijke en/of de federale overheid.
- De bestaande obstakels voor de fiscale administratie om bij financiële instellingen informatie op te vragen moeten opgeheven worden.
- De gemeenten, via de Gemeentelijke Holding, mogen geen referentieaandeelhouder zijn van een openbare bank of van private banken. Zij richten zich te veel op lokale belangen, en kunnen bovendien niet rechtstreeks geïnterpelleerd worden. Hieruit volgt dat burgemeesters of andere lokale bestuurders niet thuis horen in raden van bestuur van financiële instellingen zoals nu in Dexia. Zij missen daartoe doorgaans de knowhow en moeten onvoldoende rekenschap afleggen. Groen! vraagt dan ook dat de Gemeentelijke Holding op termijn haar participatie in Dexia verkoopt, en dat de lokale mandatarissen uit hun bestuursfuncties ontslag nemen.

3.10. P.P.S. schrappen

Het samenwerken tussen privé, innoverende ondernemers en de overheid wordt sterk gepromoot. De ervaring uit publiek-private samenwerking leert dat in deze vooral de winsten worden geprivatiseerd en de overheid de kosten en verliezen draagt. We dienen dan ook zeer kritisch om te gaan met dergelijke constructies.

ZORG VOOR KWALITEIT VAN LEVEN

1. Probleemstelling: wat zien we?

De druk op gezinnen stijgt. Steeds meer mensen krijgen te maken met een te hoge werkdruk en hebben het moeilijk om werk en gezin te combineren. 44% van de Vlamingen vindt dat een dag te weinig uren heeft. Nederland schat de kost van ziekteverzuim en arbeidsongeschiktheid als gevolg van drukte op 5 miljard euro. Bijkomend is er de stijgende flexibiliteit die van werknemers geëist wordt. Dit is een zeer actueel debat tussen de sociale partners en op Europees niveau. Steeds vaker komen werknemers terecht in een tijdelijk en onzeker statuut. Uitzendarbeid maakt een steeds groter deel uit van de arbeidsmarkt. Dit wordt onder andere aangewakkerd door de globalisering. Het marktdenken krijgt meer invloed. Economische principes bepalen in toenemende mate de werking van de overheid, de culturele wereld, het onderwijs en ook de zorgsector. Het resultaat is dat de druk op mensen stijgt terwijl de kansen om hier aan te ontkomen kleiner worden. Niet alleen de economie en de werkgevers, ook het beleid draagt hierin verantwoordelijkheid. Het toverwoord is 'activeren' en het doel is zoveel mogelijk mensen op de arbeidsmarkt te krijgen.

Niet alleen de druk op de beroepsbevolking stijgt, ook kinderen en jongeren dragen de gevolgen van het hoge tempo van onze economie. Kinderpsychologen en jeugdhulpverleners trekken aan de alarmbel en vragen meer opvangmogelijkheden en meer aandacht voor de onrealistische verwachtingen die aan kinderen en jongeren gesteld worden. Het aantal maatregelen in de Bijzondere Jeugdzorg steeg tussen 2000 en 2006 met meer dan een vierde. Kinderen en jongeren zijn het snelst weg met de nieuwste evoluties op vlak van internet en nieuwe media. Tegelijk kampen zij ook het meest met de negatieve gevolgen bij (v)echtscheidingen of de lange werkdagen van hun ouders. Kinderen lijden onder de onzekere werksituatie van hun ouders, hun werkloosheid of werkdruk en tijdsgebrek. De bijkomende lasten voor eenoudergezinnen of nieuw samengestelde gezinnen zetten bijkomend druk op een groter wordend deel van de gezinnen en stellen de politiek voor nieuwe uitdagingen. Zo zorgt het stijgende aantal alleenstaanden in Vlaanderen voor een nood aan 80 000 bijkomende wooneenheden tegen 2025.

Terwijl de druk op gezinnen stijgt neemt hun draagkracht af. Steeds vaker gaan beide ouders werken en zien ze zich genoodzaakt de zorg voor hun kinderen uit te besteden aan formele kinderopvang. Het kostwinnersmodel heeft plaats geruimd voor een tweeverdienermodel. Tegenover 1950 wordt per gezin 2/3de meer gewerkt. Tijdsbesteding is niet genderneutraal. Per week besteden vrouwen tussen de 19 en 65 jaar 10 uur meer aan huishoudelijk werk en 2 uur meer aan zorg voor de kinderen. Deeltijds werken blijft vooral een vrouwenzaak. Ook de mantelzorg voor senioren wijzigt. Waar vroeger veel zorg werd opgenomen binnen het gezin of de familie, is dit nu minder vanzelfsprekend. De traditionele mantelzorger (de partner, de ouder, zoon of dochter) dreigt zeldzamer te worden in een samenleving met meer alleenstaanden, tweeverdienergezinnen, een samenleving waar ouders en kinderen niet in elkaars nabijheid wonen. Dit probleem zal zich in de toekomst ook stellen bij allochtone senioren. De nakende vergrijzing zal de vraag naar zorg echter nog sterk doen toenemen. Niet alleen het aantal 65+'er stijgt maar ook het aantal hoogbejaarden dat ernstig zorgbehoevend is (+80), neemt de komende decennia toe. Nog voor 2030 zal het aandeel 65+ de kaap van 25% bereiken. Het percentage 80+ binnen die groep stijgt van 25 naar 40% tegen 2050. Ook in stijgende lijn is de vraag naar kinderopvang. In 2004 werd 2 op de 3 kinderen tussen 3 maanden en 3 jaar door iemand anders opgevangen dan hun ouders. Steeds meer ouders maken gebruik van formeel georganiseerde kinderopvang. Hoewel de geboortecijfers al zes jaar op rij blijven stijgen, kunnen we niet spreken van een nieuwe babyboom. Maar het is duidelijk dat het beleid dit niet voorzien had. Tel daarbij de toename van het aantal tweeverdienergezinnen en we hebben de voornaamste redenen voor de grote vraag naar kinderopvang.

In de kinderopvang, zorg voor personen met een handicap, ouderenzorg... zijn er nu reeds wachtlijsten. Door de beschreven demografische en maatschappelijke evoluties zullen die wachtlijsten niet verminderen, zelfs als er een ontzettend grote investering gedaan wordt in de zorgsector zal het een uitdaging zijn om die zorg georganiseerd te krijgen. Niet alleen de stijgende nood is de uitdaging, de inhoud van de zorgvragen zijn ook veranderd tegenover vroeger. Mensen willen zo lang mogelijk zelfstandig wonen, wensen zorg op maat en autonomie. Deze vragen botsen op de grenzen van het huidige zorgaanbod. Er is druk om de zorgsector te commercialiseren. Dit is een internationale tendens die bij ons ingang dreigt te vinden. Wachtlijsten geven ook aanleiding tot het ontstaan en de groei van private initiatieven. Zij winnen in de zorgsector aan belang maar worden gecontesteerd. Er is nood aan alternatieven, aan zorgconcepten die niet aanbodgestuurd zijn zonder meteen de zorg te commercialiseren. Want voor wie niet genoeg geld heeft, is de markt genadeloos en een commercialisering van de zorg werkt dan ook onmiddellijk de dualisering in de hand. We willen niet eindigen bij welgestelde mensen die zich zorg op maat kunnen permitteren terwijl anderen het gedwongen moeten stellen met onvoldoende of onaangepaste zorg. Zeker gezien de stijgende armoede bij senioren is dit een reëel gevaar. Ook in de kinderopvang zien we nu al dat mensen met een laag inkomen moeilijker toegang krijgen. Daarnaast zet overregulering nu een rem op bestaande initiatieven. Daarbij gaat het niet enkel om meer administratie maar ook over beperkingen die opgelegd worden om risico's uit te weg te gaan. Zo mogen voorzieningen niet meer zelf instaan voor de warme maaltijden en mogen de kinderen of senioren niet meer helpen bij de bereiding ervan terwijl dit zinvolle activiteiten kunnen zijn. Niet enkel mogelijke initiatiefnemers, ook potentiële werknemers in de sector worden afgeschrikt door de bureaucratie, het wantrouwen van de overheid, slechte statuten en prestatiedruk.

2. Analyse: wat is het antwoord van het huidige beleid?

2.1. Doorgedreven combinatiemodel.

Op de toenemende tijdsdruk is het politieke antwoord van andere partijen een 'combinatiebeleid' voor tweeverdienergezinnen. Hoe zorgen we ervoor dat tweeverdieners hun beroepsleven kunnen combineren met hun kinderen, levenslang leren, een bloeiende relatie, een goede fysieke conditie, een interessante culturele agenda en een uitgebreid vriendennetwerk? De overheid zorgt ervoor dat u niet hoeft te kiezen, alles wordt mogelijk. Met een beetje organisatie en timemanagement komt het wel in orde, desnoods poetst u uw tanden onder de douche om minuten te besparen. Niet alleen zorgt dit voor veel stress, het gaat ook voorbij aan de individuele keuzes die mensen wensen te maken en het is vooral een wortel voor de neus om (met) meer, harder en langer te werken.

2.2. Ontkennen van uitsluiting.

Daarbij wordt nauwelijks rekening gehouden met de hindernissen die alleenstaande ouders, laaggeschoolden, werkzoekenden, OCWM klanten en kansarmen ervaren. Laaggeschoolde werknemers komen het meest in onzekere arbeidsstatuten terecht en bouwen daardoor nauwelijks rechten op voor tijdskrediet en ouderschapsverlof. Wie moet rondkomen met 1 loon en daarvan de kost van kinderopvang moet betalen, is snel ontmoedigd om te gaan werken. Bovendien is voltijds werken en een huishouden alleen runnen geen sinecure. Ten slotte is zeker niet elke job een sleutel tot emancipatie en integratie.

Het Vlaamse, Belgische en Europese activeringsdiscours is terug te brengen naar een individualistisch schuldmodel. Armoede wordt gezien als iets dat je aan jezelf te wijten hebt. Het is slechts een kwestie van te willen werken of bij te studeren en er zelf iets aan te doen. Daardoor wordt de structurele achterstelling van groepen mensen die systematisch uitgesloten worden en niet aangepaste kansen krijgen te weinig erkend en aangepakt. Het gaat over een internationale

evolutie. Iedereen moet mee op het tempo van de globalisering. Dit betekent een neerwaartse spiraal wat betreft sociaal beleid. Waar de vakbonden vroeger nog pleitten voor een 34 uren werkweek durven zij dit nu niet meer voorstellen. Op de agenda staat nu de strijd tegen de flexicurity en voor behoud van sociale rechten, niet voor de uitbreiding ervan. Het activeringsdiscours focust eenzijdig op voltijdse activering en er is weinig aandacht voor de situatie van mensen in kwetsbare posities. Net zij worden het vaakst getroffen door de sancties. Bovendien gaat activering enkel over betaald werk op de arbeidsmarkt. Alsof wie thuis werkt om een huishouden te runnen, kinderen op te voeden of zorgt voor senioren, niet actief bezig is. In de praktijk brengt dit vrouwen die thuis bleven om voor de kinderen te zorgen in een zeer kwetsbare positie na een echtscheiding. Wie deeltijds werkt (vooral vrouwen) bouwt nu ook maar deeltijds pensioenrechten op. Ook vrijwilligerswerk en vorming worden op zich niet gewaardeerd, enkel als het in aanloop is voor tewerkstelling op de arbeidsmarkt. Bijkomend gevaar is de evolutie om van het tijdscrediet en andere mogelijkheden zoals het zorgverlof geen collectieve maar individuele rechten te maken. Het systeem van tijdsparen maakt van het probleem combinatie arbeid-gezin echter een individueel probleem en bestendigt de situatie waarin vooral vrouwen thuisblijven terwijl mannen hun tijd zullen sparen om dan later eventueel om te zetten in geld of de tijd te gebruiken voor hun hobby terwijl van vrouwen verwacht wordt dat zij dit inzetten voor de zorgtaken.

2.3. Het belang van het kind.

Komt daarbij dat in het gangbare discours over combinatiebeleid de ratrace van de economie zelf niet in vraag gesteld wordt. Is het wel wenselijk dat we met twee voltijds werken en de zorg en opvoeding van onze kinderen uitbesteden? Men schat de gevolgen voor de kinderen te weinig in. Wat is er in het belang van het kind?

Het beleid heeft te eenduidig aandacht voor repressie van jeugdcriminaliteit en veel minder voor preventie en het in vraag stellen van de maatschappelijke evoluties die leiden tot ontspoorde jongeren. Het is onverantwoord dat er bij problematische opvoedingssituaties wachttijden zijn die zorgen voor zodanige schrijnende situaties, dat men van niet meer of minder kan spreken dan van schuldig verzuim van de Vlaamse Overheid. Daarbij komt nog dat het huidige onderwijssysteem de maatschappelijke positie bevestigt. Wie maatschappelijk achtergesteld start aan de schoolloopbaan is dat veelal nog steeds wanneer zij/hij de schoolbanken verlaat.

Het antwoord op de stijgende vraag naar kinderopvang is de uitbreiding van de opvangmogelijkheden. Op dit ogenblik gebeurt dit echter zonder een doordachte visie. Mondjesmaat komen er middelen vrij die dan ad hoc verdeeld worden over de regio's en de soorten opvang. De middelen die worden vrijgemaakt voor extra plaatsen vormen eerder een oplapregeling dan een doordacht antwoord op de vragen van ouders in het belang van het kind. Bijkomend dreigt het tekort aan plaatsen kinderopvang ervoor te zorgen dat opvang enkel nog mogelijk is voor wie een duurzame job heeft wat opnieuw uitsluiting betekent.

2.4. Wachlijsten worden langer, vernieuwing gestopt.

Ook de wachlijsten in de gehandicaptensector worden 'opgelapt'. Elk jaar komt er extra geld vrij maar tot een herstructurering van de sector durft men niet te komen. Het beleid vertrekt vanuit het aanbod en niet vanuit de vraag. Vele van de groene initiatieven door Mieke Vogels en Adelheid Byttebier gelanceerd als ministers van Welzijn, zijn nu afgeschaft. In plaats van vernieuwing en het centraal plaatsen van de zorgvrager, zijn de zuilen opnieuw centraal komen te staan. Zo vormt het nieuwe thuiszorgdecreet een aanval op vraaggestuurde zorgverlening dichtbij de cliënt. Het decreet verplicht dienstverlenende organisaties zich tot een van de zuilen te bekennen. Dit stuit op hevige protest onder meer van de OCMW's, de Gezinsbond en de VVSG. Geen enkele andere politieke partij kan zo ongebonden een standpunt innemen dat de gebruikers van de zorg (kinderen, personen met een handicap, senioren, zieken) centraal stelt zonder te vervallen in een discours waarin de markt alles zal oplossen.

3. Onze groene voorstellen

Groen! stond in het verleden al voor een uitgewerkte visie over tijdsbeleid als antwoord op de tijdsdruk die gezinnen ervaren. We blijven pleiten voor het verder uitbouwen van tijdskrediet als collectief recht. We pleiten voor levensloopbanen waar mensen in staat worden gesteld om zelf keuzes te kunnen maken. Mensen die ervoor kiezen om tijd uit te trekken voor zorg, voor ontmoeting, om bij te leren, uit te rusten.... Moeten hiertoe aangemoedigd eerder dan ontmoedigd worden. Want welzijnsbeleid betekent oog hebben voor probleembestrijding door preventief te werken en het welzijn en dus de kwaliteit van leven van de kinderen, jongeren, hun ouders, senioren en personen met een handicap of chronische ziekte te verbeteren. Daarom blijven we ernaar streven om de tijdsverzekering uit te bouwen als een volwaardige nieuwe pijler in de federale sociale zekerheid. Ter aanvulling op het huidige partijprogramma formuleren we volgende voorstellen.

3.1. Basisinkomen

Om iedereen de keuze en de mogelijkheid te geven om zijn leven op een aangepaste manier in te richten, kan het onvoorwaardelijk individueel basisinkomen een oplossing bieden. Deze mogelijkheid moet grondig worden onderzocht. Een basisinkomen biedt een zekerheid, een sokkel waarop verder kan worden gebouwd. Omdat het tijd vraagt om hiervoor de nodige maatregelen te kunnen nemen en uitvoeren, zal het bedrag van dit basisinkomen worden opgebouwd en aangepast. Een onvoorwaardelijk basisinkomen kan de administratiekosten en controlekosten voor verschillende uitkeringen verlichten en de uitsluiting van groepen en mensen die niet in een 'erkend kader' passen, vermijden. Dit zou zich ook kunnen vertalen in een evenwichtiger inkomenspatroon : vooral de meest kansarmen kunnen door hun basisinkomen aan te vullen, armoede verminderen en hun koopkracht versterken. Een onvoorwaardelijk individueel basisinkomen dient vooral om de huidige sociale zekerheid uit te breiden naar mensen die nu niet bereikt worden en is zeker niet bedoeld om de sociale zekerheid af te bouwen.

3.2. Pluri-actief in plaats van hyper-actief

Het ultieme combinatiemodel mag mensen niet als een wortel aan een stok voorgehouden worden. We willen deze mythe doorprikken. Alles met alles combineren is niet mogelijk. Mensen moeten durven en kunnen keuzes maken. Er zijn grenzen aan wat je allemaal kunt doen in 1 mensenleven. Dit erkennen alleen al zorgt voor minder stress. Uit onderzoek blijkt dat ouders vaker dan gedacht zeer bewust kiezen om zelf de zorg voor jonge kinderen op te nemen. Alleen is dit niet voor iedereen een mogelijkheid en worden mensen ervoor gestraft. Die keuze maken betekent nu op korte termijn inkomensverlies en op lange termijn het verlies van sociale rechten. Nochtans is dit een legitieme keuze die mensen moeten kunnen maken. Zorgarbeid is evenwaardig aan andere arbeid. Daarom breiden we het ouderschapsverlof uit tot 1 jaar per kind, verhogen we de uitkering en waarderen we mensen die onbetaalde zorgarbeid of vrijwilligerswerk verrichten met de opbouw van sociale rechten. Tegelijk zorgen we voor een voldoende groot aanbod van kwalitatieve en betaalbare kinderopvang zodat mensen echt kunnen kiezen. We bewaken dat het beleid niet rolpatroonbestendigend werkt maar werken actief aan maatregelen en campagnes die mannen stimuleren om ook te durven kiezen voor zorgarbeid. Een (her)intredebeleid zorgt ervoor dat iedereen die (tijdelijk) geen betaalde arbeid verrichtte zonder drempels de stap naar de arbeidsmarkt kan zetten.

Er zijn grenzen aan wat je in één mensenleven kunt doen. Alles combineren en tegelijk doen is niet mogelijk. We zijn geen supermensen. Mensen moeten kunnen kiezen om in de loop van hun leven andere prioriteiten te leggen.

- Elk kind krijgt voor de eerste drie levensjaren een bonus 'zorgschapsverlof' dat vrij op te nemen is door ouders, grootouders of andere vertrouwenspersonen en verzorgers.

Maatregelen die voorkomen dat dit 'zorgrecht' van kinderen in de praktijk uitsluitend op de rekening van vrouwen terecht komt, dienen daarbij te worden uitgewerkt.

- Campagne om alle mannen te blijven stimuleren een actievere rol op te nemen in het huishouden en in de zorgtaken, want er is een cultuuromslag nodig.
- Opbouw van sociale rechten (volwaardig pensioen, tijdskrediet, ouderschapsverlof) voor wie zorgtaken of erkend vrijwilligerswerk verricht als stap in de richting van een opwaardering van niet-betaald werk.
- Recht op kinderopvang voor iedereen door een structurele verhoging van de overheidsbudgetten voor betaalbare kinderopvang.
- Een herintredebeleid dat mensen die lange tijd niet actief waren op de arbeidsmarkt, een kans geeft via opleiding, mogelijkheid tot deeltijds werk, sensibiliseren van de werkgevers en fiscale stimulansen.
- De bevallingsrust voor moeders kan uitgebreid worden tot 6 maanden om moeders de kans te geven langer bij hun pasgeboren kind te blijven en zelf borstvoeding te kunnen geven.

3.3. Pro-actief: van preventief tot intensief.

We willen dat elk kind kansen krijgt om op te groeien in een aangepaste en stimulerende omgeving: thuis, in de buurt, op school, in de jeugd- of sportvereniging... We willen sociale ongelijkheid proactief aanpakken door mechanismen die dit bestendigen, uit te schakelen. We hebben oog voor het gevaar van overdiagnosticering, de toegankelijkheid van opvoedingsondersteuning, het perspectief, de kracht en verantwoordelijkheid van de ouders.

- Onthaaste schooldag die onderwijs aanbiedt waarin veel meer dan nu aandacht is voor de totale ontwikkeling van alle kinderen, zowel op vlak van creativiteit, spel, recreatieve activiteiten en begeleiding op maat. Alle kinderen hebben immers recht op kwaliteitsvol onderwijs op een manier die hen aanspreekt in al hun mogelijkheden.
- Om alle talenten van alle kinderen te ontwikkelen is een betere integratie van kinderopvang, school, en voor- en naschoolse opvang noodzakelijk.
- De onthaaste schooldag biedt veel mogelijkheden, maar laat de kinderen ook vrij hun eigen vrijetijdsbesteding invulling te geven.
- Dialoog ondersteunen (schoolopbouwwerk) tussen school, ouders en kind, zodat de verschillende partijen rekening kunnen houden met en inspelen op elkaars noden en verwachtingen.
- Voor elk kind is er een toegankelijk en laagdrempelig ontspanningsaanbod in de buurt: van rondhangplek tot speelplein, van knutselclub tot sportclub ...

3.4. Wat als het misloopt?

We willen gezinnen in staat stellen voldoende tijd en aandacht te geven aan de onderlinge relaties en aan de opvoeding van de kinderen. Dit geeft ruimte aan volwassenen en jongeren om samen te 'groeien', met vallen en opstaan. Als het moeilijk loopt of echt fout gaat, moeten gepaste opvang en begeleiding beschikbaar zijn en dit veronderstelt doordachte investeringen in de (jeugd)hulpverlening: van preventief tot intensief. We zien dat als het groene antwoord op de roep om meer jeugdgevangenissen en heropvoedingskampen voor jongeren.

- De keuze voor een buurtgerichte kinderopvang en ontmoetingsmogelijkheden voor ouders maakt dat vragen over opvoeding opnieuw bespreekbaar zonder dat ze geproblematiseerd wordt. Ouders wisselen ervaringen uit en worden hierin ondersteund door kind en gezin en de centra voor leerlingenbegeleiding die meer middelen ter beschikking krijgen om hun rol van 'intermediair' tussen het schoolgebeuren en externe dienstverleners nog meer en beter te kunnen spelen. Hierbij gaat extra aandacht naar gezinnen die het meest onder druk staan zoals dit nu al gebeurt bij de inloopteams van Kind & Gezin. (kansarmen, allochtonen, eenoudergezinnen, nieuw samengestelde gezinnen).

- Een preventief beleid kan alleen slagen indien men er echt vanuit gaat dat opvoeding een gedeelde verantwoordelijkheid is, van het gezin en de maatschappij. Het gezin is een maatschappelijke actor en dient zijn verantwoordelijkheden op te nemen in het bouwen van een samenleving op maat van alle kinderen. Anderzijds mag het respect voor de privé sfeer geen excuus zijn om de toekomst van de kinderen op spel te zetten en hun rechten op veiligheid, zelfontplooiing, geborgenheid, duurzame en verrijkende relaties niet waar te maken.
- Ouders die de opvoeding van hun kinderen niet aankunnen en jongeren die zich in problematische opvoedingssituaties bevinden kunnen terecht bij professionele hulpverleners. Deze hulpverlening moet onmiddellijk ter beschikking zijn, uitstel veroorzaakt vaak schade die bij jonge mensen nog maar moeilijk te herstellen is.
- Meer dan 70% van de jongeren in de bijzondere jeugdzorg zijn 'slachtoffer' van een problematische opvoedingssituatie. De pleegzorg is een valabel alternatief voor de instellingen. De overheid moet pleegzorg financieel aantrekkelijk maken voor de pleegouders en hen meer rechten geven. Jongeren die misdrijven plegen moeten hiervoor gestraft worden. Groen! pleit voor een jeugdrecht dat duidelijk definieert welke straf hoort bij welke misdrijf. Deze straf moet altijd verbonden zijn met een plan dat de jongere opnieuw laat aansluiten bij zijn school en familie of hem in staat stellen zijn leven in handen te nemen. Wij pleiten voor de investering in een vernieuwde aanpak van jeugdcriminaliteit die jongeren na het uitzitten van een deel van een straf via systemen van halve vrijheden begeleidt bij de re-integratie in hun schoolse en familiale omgeving.

3.5. Van activeren naar actief leven.

De kwaliteit van sociale relaties staat voorop. Arbeid is zinvol maar gaat fundamenteel om het vervullen van menselijke behoeftes en kent bijgevolg meervoudige functies (sociaal contact en ontmoeting, persoonlijke ontwikkeling, loon en inkomsten,...). In plaats van een activeringsbeleid dat mensen niet enkel begeleidt maar ook opjaagt en uitsluit stellen wij een beleid voor dat mensen motiveert en kansen geeft om actief deel uit te maken van onze samenleving. Dit kan via voltijdse tewerkstelling op de arbeidsmarkt, deeltijdse tewerkstelling, vrijwilligerswerk, mantelzorg, sociale tewerkstelling... Vertrekken vanuit kwaliteit van leven betekent oog hebben voor kwalitatief waardevolle jobs en duurzame tewerkstellingskansen. De investeringen in sociale economie en buurt- en nabijheidsdiensten worden uitgebreid. In deze trajecten is er aandacht voor participatie en emancipatie en wordt er afgestapt van de eenzijdige focus op doorstroming en efficiëntie. We verzetten ons tegen het activeringsbeleid met zijn eenzijdige focus op de arbeidsmarkt. Maatschappelijke participatie is veel meer dan een baan en een baan is veel meer dan een middel om mensen uit de werkloosheidscijfers te halen. Kwetsbare groepen krijgen voldoende ondersteuning om volwaardig deel uit te kunnen maken van onze samenleving.

- De erkenning en subsidiëring van buurt- en nabijheidsdiensten wordt op die manier herzien dat er niet enkel aandacht is voor tewerkstelling en dienstverlening. Participatief werken en dienstverlening die tegemoet komt aan de behoeften van kansarmen vormen net de eigenheid van deze diensten op buurtniveau die mensen zelf meesterschap geven in het traject dat ze afleggen.
- Aandacht hebben voor welzijn op het werk, arbeidsdruk. De organisatie van het werk zo hervormen dat mensen trots kunnen zijn op hun werk en dat het haalbaar is. Bedrijven worden aangemoedigd om in te zetten op deze sociale innovatie en maatschappelijk verantwoord ondernemen. We roepen de vakbonden op om dit hoog op de agenda van het sociaal overleg te plaatsen.
- Flexibiliteit op maat van de werknemer dient ook mogelijk te zijn voor laagopgeleiden. Nu is het meestal in die jobs dat mensen zeer weinig te zeggen hebben over de organisatie van hun arbeid.

- Er zijn grenzen aan de flexibiliteit die van werknemers geëist kan worden. We blijven ons verzetten tegen de afschaffing van de zondagsrust en streven naar volwaardige jobs die van de werknemers geen working poor maken.
- De overheid investeert in duurzame tewerkstelling. Interimarbeid is geen volwaardig alternatief op lange termijn en wordt dus niet langer gesubsidieerd via dienstencheques.
- De sociale economie wordt verder uitgebouwd als een volwaardige economische tak. De subsidiëring verschilt gradueel afhankelijk van de investering en aandacht voor kwetsbare werknemers.
- Doel is dat de werknemers in de arbeidszorg die nu vaak in een gesloten circuit (ateliers van dagcentra) werken naar buiten kunnen treden en op buurtniveau ook diensten en producten kunnen aanbieden zoals een sociaal restaurant, koffiehuis, boodschappendienst en dergelijke. Deze arbeid hoeft niet marktconform te zijn.
- Mensen worden geactiveerd in de ruime zin: via het versterken van hun zelfbeeld en het verhogen van zelfvertrouwen kunnen gekwetste mensen op hun ritme en maat opnieuw betekenisvolle rollen (als vader, dochter, buurtbewoner, kostwinner...) opnemen in onze samenleving.

3.6. Zorgen voor morgen.

Niet het aanbod maar de vraag stuurt de zorg. De zorg wordt zo georganiseerd dat die zeer dichtbij is. Elke straat in Vlaanderen ligt in een buurtzorgzone. Dit geeft mensen de kans zo lang mogelijk thuis te blijven wonen en vermindert ook de tijd dat we onderweg zijn naar de kinderopvang en andere sociale dienstverlening. Lokale dienstencentra en wijkgezondheidscentra krijgen hierin een belangrijke rol. Deze diensten worden zo georganiseerd dat zij vertrekken vanuit de vragen van de cliënten die mee participeren, vanuit de gemeenschap die samenleeft. De zorg wordt zo georganiseerd dat mensen in hun vertrouwde omgeving kunnen blijven wonen. Het zorgaanbod vertrekt vanuit de behoeften die er zijn in een bepaald gebied. Daarbij worden de hokjes tussen jong en oud, mensen zonder of met handicap, (geestelijke) gezondheidszorg en welzijn, mantelzorger en beroepskrachten gesloopt.

- Uitbouw van buurtzorgzones: per zone (ongeveer 6.000 tot 12.000 inwoners) worden de zorgnoden vastgesteld en voorziet men kinderopvang, ouderenzorg en andere dienstverlening in de zorgsector – afhankelijk van de lokale noden. Het concept buurtzorgzone beperkt zich dus niet tot de senioren of tot de residentiële zorg.
- De gebruikers van de zorg hebben een belangrijke stem in wat het aanbod is en op welke wijze dit georganiseerd wordt.
- In elke buurtzorgzone is er een erkende ADL dienst. (hulp bij het dagelijks leven)
- In elke buurtzorgzone is er een lokaal dienstencentrum en een wijkgezondheidscentrum. Deze centra worden uitgebouwd als pluralistische en zeer toegankelijke knooppunten in de buurtzorgzone.
- Ook scholen kunnen een sleutelrol vervullen in het wijkgebeuren. Zij moeten meer middelen krijgen om hun taak uit te breiden en een sociale rol binnen de wijk te vervullen (betere begeleiding van kansgroepen of probleemjongeren én hun ouders). Ook de infrastructuur van scholen kan beter worden benut en ingeschakeld in het buurtgebeuren.

3.7. Zelforganisatie.

Mensen worden aangemoedigd om zelf deel uit te maken van het zorgaanbod door zelf initiatief te nemen. Het dienstencentrum registreert de zorgbehoefte en gaat op zoek naar een 'buurtmantelzorger' die boodschappen doet, klusjes opknapt, dagelijks langsgaat... Dit wordt aangevuld met professionele zorg, een permanentie die hulp geeft bij de activiteiten van het dagelijkse leven. Beroepskrachten in de zorg treden op als zorgcoördinatoren die een aanvulling bieden op wat mensen zelf kunnen organiseren en coördineren. Het sociaal kapitaal van mensen

wordt ingezet, ondersteund en gestimuleerd. Er wordt steeds gekozen voor de minst ingrijpende zorg zodat de zelfbeschikking van mensen maximaal gerespecteerd wordt. Dit kan door mantelzorg beter te ondersteunen en de keuze voor zo lang mogelijk thuiszorg stimuleren.

- Woonprojecten met andere woonvormen dan de klassieke eengezinswoning: opa- en oma wonen, betaalbare serviceflats, samenhuizen, kangoeroewonen.
- Actieve ondersteuning van (buurt)mantelzorgers en mantelzorgorganisaties die individugericht kunnen zijn of onder de vorm van thematische engagementen zoals het onderhoud van buurtgroen of sociaal contact met eenzame senioren.
- Sensibilisatiecampagnes die senioren aanmoedigen om zelf de stap te zetten naar een kleinere woning, in een aangepaste omgeving en met voldoende comfort om zo lang als mogelijk zelfstandig te kunnen wonen.
- De kinderopvang wordt op buurtniveau georganiseerd en mensen krijgen de kans om een actieve rol op te nemen in deze initiatieven. Bv. crèches parentelles in Frankrijk en Wallonië.
- Een andere regelgeving in de zorgsector moet ervoor zorgen dat mensen terug zelf het initiatief kunnen nemen om een nieuwe dienstverlening op te starten.
- Mensen en organisaties worden gestimuleerd en ondersteund om vanuit het lokale dienstencentrum of geïntegreerde wijkcentra een activiteitenaanbod uit te bouwen (spelotheek, openbare computerruimte, vormingen, feesten ...).

3.8. Van aanbodgestuurd naar vraaggestuurd werken

Uitgangspunt van het welzijnsbeleid dienen de noden van de zorgvrager te zijn. Maatwerk is het antwoord op elke zorgvraag. Dit geldt overheen alle welzijnssectoren.

De concrete uitwerking hiervan kan verschillen per sector. In een aantal sectoren (gehandicaptenzorg, kinderopvang,...) keren we de financiering van de zorg om. Voorzieningen worden niet langer rechtstreeks door de overheid gefinancierd maar via de zorgbehoevende. Op maat van de individuele zorgvraag wordt een budget bepaald waar de zorgvrager zelf mee aan de slag kan. Via dit systeem van persoonsgebonden budgetten komt de zorgvrager centraal te staan.

Vraaggestuurd werken betekent ook oog hebben voor de verschillen en de rijkdom aan diversiteit in onze samenleving. Een kind dat op 3 maanden naar de kinderopvang gaat staat op de stoep met een vol rugzakje waarin een thuissituatie, een cultuur, een religie, opvoedingsnormen... zitten. De rugzak van een 8 jarige is minder groot dan die van een 88 jarige die een leven, een liefde, een beroeps carrière, misschien kinderen en kleinkinderen, momenten van vreugde en verdriet meestorst. Een vooruitziend beleid organiseert zijn zorg zo dat iedereen er aansluiting op vindt, ook mensen met andere gewoontes en tradities.

We verleggen de machtsverhoudingen in de zorgsector. De gebruikers van zorg krijgen een onderhandelingspositie waardoor zij op een evenwaardige wijze in dialoog kunnen omgaan met de zorgaanbieders. De overheid blijft heel sterk aanwezig om de kwaliteit, de toegankelijkheid, de betaalbaarheid van de zorg te bewaken en prioriteiten van het beleid te bepalen.

- Over alle sectoren heen worden de rechten van de zorgvragers verstevigd. Vraaggestuurd werken dient de norm te worden in de welzijnssector.
- De ondersteuning van organisaties die de belangen van de gebruikers van de zorg verdedigen: zij komen op voor rechten van kinderen, zorgbehoevende jongeren en hun families, en volwassenen als gebruikers van de zorg en helpen bij de vraagverduidelijking.
- Opleiding voor het personeel in de welzijnssector in functie van dit vraaggestuurd werken.
- Investerings voor meer diversiteit op de werkvloer.
- Invoering van de persoonsgebonden budgetten in de gehandicaptensector en de kinderopvang.

- Naast de zorgvragers, de organisaties die hen verdedigen en zorgaanbieders blijft een sterke overheid nodig die prioriteiten vastlegt en de kwaliteit van de hulpverlening blijvend beoordeelt.

3.9. De rol van de overheid

Zoals de overheid bepaalt dat er geen vlees met hormonen verkocht mag worden mag er ook geen zorgaanbod zijn dat kwalitatief beneden alle peil is. De overheid legt de minimumgrenzen vast van wat mag aangeboden worden. Zij legt de minimum kwaliteitsvoorwaarden vast die er echt toe doen. Maar er ligt ook een grote verantwoordelijkheid bij de gebruikers van de zorg zelf. Zij worden aangemoedigd en krijgen samen met hun organisaties, de instrumenten om zelf ook de kwaliteit te bewaken en de inhoud van het aanbod te sturen. Verder is het aan de overheid om niet enkel aandacht te hebben voor de welvaart maar ook voor het welzijn van de bevolking. De overheid waakt over de kwaliteit, de toegankelijkheid en de betaalbaarheid van de zorg.

- Regie van het zorgbeleid op het lokale niveau binnen een bovenlokaal vastgelegd kader. (cf. jeugdbeleidsplan of het lokaal sociaal beleid maar dan mét de nodige middelen).
- Uitgaan van de kracht van derden en organisaties zoals samenlevingsopbouw en de centra voor algemeen welzijnswerk. Hen moet voldoende ruimte gegeven worden om een eigen beleid te ontwikkelen uitgaande van de lokale noden.
- Garanderen van zorgzekerheid. Nu krijgen mensen een indicatie van zorgbehoefte toegekend maar zij hebben geen recht op zorg, ze belanden op de wachtlijst.
- Uitbouw van een federale zorgverzekering als middel om de solidariteit tussen mensen te versterken en om mensen te garanderen dat kwaliteitsvolle zorg betaalbaar blijft.
- Invoering van een welzijnsbarometer die periodiek het welzijn meet.
- Voldoende personeel opleiden, erkennen en beter verlonen. Zorgarbeid wordt nu ondergewaardeerd.
- Actief kwaliteitscontrole uitvoeren op het product dat zorgaanbieders afleveren, minder op het proces. (cf. planlast door het kwaliteitshandboek).

3.10. Brussel

Buurten zijn in het Brussels gewest in de realiteit overal taal- en cultuurgemengd. In het Brussel Hoofdstedelijk Gewest zijn nu al deze voorstellen alleen te realiseren door regionale en lokale overheden samen met de gemeenschappen. De Brusselse gemeenschappelijke gemeenschapscommissie moet daarbij een centrale rol spelen en moet meer bevoegdheden krijgen.

ECOSTEDEN EN BURGERSCHAP

De globalisering zet steden in een wereldwijde context. De concurrentie tussen steden neemt toe. Iedere stad probeert zoveel mogelijk investeerders en toeristen naar zich toe te trekken. Iedere stad wil zichzelf verkopen. Steden worden een merk, stadsbesturen worden de managers. In steeds meer steden komt citymarketing centraal te staan in het stedelijk beleid. Dit houdt gevaren in. Wat goed is voor investeerders en voor toeristen, is niet altijd het beste voor de bewoners. Tweeverdieners lokken door van de stad een aantrekkelijk merk te maken levert misschien geld op voor de stad, maar is geen antwoord op de armoede. Mensen achter één logo krijgen kan verbrokkeling temperen maar overbrugt niet de dieperliggende sociale verhoudingen. Een strakke en professionele stadscommunicatie is nodig maar kan nooit de plaats innemen van echte inspraak en van een civiele maatschappij die bewoners op eigen tempo en naar eigen inzicht uitspraak laat doen over hun stad. Een stad heeft goede managers nodig, maar politiek is meer dan dat. Politiek is maatschappelijk debat en keuzes maken. En die keuzes moeten de oppervlakte verlaten en naar de diepte gaan. Het debat over de toekomst van onze steden moet vertrekken vanuit de noden van alle bewoners en niet vanuit de concepten van stadsmarketeers. De onderstaande tekst valt uiteen in twee delen. In het onderdeel 'Ecosteden' doen we voorstellen om de stedelijke ontwikkelingen duurzaam te laten verlopen. In het tweede deel 'stedelijkheid en burgerschap' formuleren we een antwoord op de etnisch-culturele diversiteit.

1. Ecosteden

1.1. Probleemstelling

1.1.1 Vlaanderen en Brussel: een netwerk van stedelijke regio's en buitengebieden

Op wereldschaal hebben Brussel en Vlaanderen de grootte en de morfologie van één stad. Maar door de rijke geschiedenis van de verschillende steden in België en door de bestaande gemeentegrenzen, gaat dat verhaal niet op. Een Gentenaar is geen Brusselaar, Oostende is Antwerpen niet. Er is een grote verscheidenheid in wat we in ons land steden noemen. Eigenlijk kan je zeggen dat er maar één grootstad is, met internationale allure: Brussel. Antwerpen en Gent zijn grote steden. En dan zijn er nog heel wat centrumsteden: steden die op cultureel en economisch vlak omliggende gemeenten bedienen. Verscheidenheid is er trouwens evengoed bij de andere gemeenten: heel wat verstedelijkte gebieden en (dorps)kernen nemen soms winkel-, onderwijs- en andere functies op voor een ruimer gebied. Het geheel is een netwerk van stedelijke regio's en buitengebieden, waartussen heel wat samenhang en wisselwerking is.

1.1.2. De moeilijke verhouding tussen steden en randgebieden

Steden stoppen niet aan gemeentegrenzen. Steden zijn een combinatie van monumentale kernen, dichte bebouwing en een concentratie van stedelijke functies zoals cultuurhuizen, winkels en bedrijvigheid. Gemeentegrenzen hebben hun geschiedenis, maar vallen niet altijd samen met de werkelijkheid van waar de stad begint of eindigt. In Vlaanderen ligt de verhouding tussen de steden (zeker de grotere steden) en de omliggende gemeenten vaak gespannen. De stedelingen vinden dat de randbewoners vooral genieten van de lusten van de stad, zonder dat ze er financiële of andere verantwoordelijkheden moeten voor opnemen. De burens beschouwen de steden als arrogant en in bepaalde gevallen imperialistisch. Ze vinden het belangrijk om het eigen karakter als gemeente te behouden en niet te veel onder de invloedssfeer van de stad te komen. Daarenboven hebben kleinere steden en gemeenten meestal niet dezelfde mogelijkheden en instrumenten om een eigen en evenwichtig beleid te ontwikkelen. Dit is de verkeerde strijd. Vlaanderen en Brussel zullen antwoorden moeten vinden op heel wat economische, ruimtelijke

en sociale vraagstukken. Het zijn niet de gemeentegrenzen die dat debat moeten bepalen. Het gaat om een debat tussen verschillende toekomstvisies.

De groenen binnen en buiten de stadsgrenzen zijn elkaars bondgenoten. Ze strijden samen voor kwaliteitsvolle steden én gemeenten, voor het behoud en de uitbreiding van open en groene ruimte, voor duurzame mobiliteit, voor grotere gelijkheid tussen mensen.

1.1.3. De situatie van het buitengebied

Ook het buitengebied is een verzameling van veel verschillende realiteiten. Toch zijn er problemen die veel dorpen en gemeenten gemeen hebben. Het openbaar vervoer staat er zwak, wat leidt tot te veel autogebruik voor sommigen en tot vervoersarmoede voor anderen. De leefbaarheid van sommige dorpen staan onder druk door afnemende voorzieningen, zoals winkels, scholen en postkantoren. De kwaliteit van sommige oude woningen is zeer laag. Er zijn dorpen die zienderogen aan het vergrijzen zijn. Een deel van de oudere bevolking raakt ook geïsoleerd. Natuur, natuurwaarden en open ruimte blijven onder druk staan.

1.1.4. Woonplaats gezocht voor 1,4 miljoen mensen

Een van die grote vraagstukken dient zich trouwens al aan. Volgens het planbureau zullen er in 2060 1,4 miljoen meer mensen wonen in het Vlaamse en Brusselse gewest. Met andere woorden: de huidige bevolkingsaantallen van Brussel en Antwerpen samen komen er nog eens bij. Het zal een behoorlijke klus worden om al die mensen te huisvesten. Er zal druk komen om nieuwe wijken te bouwen. Maar waar worden die ingepland en op welke manier? En krijgen de steden de schuld van die bijkomende ruimtedruk?

1.1.5. Wonen in de stad: een levensfase?

Op dit moment stijgt het inwonersaantal van de steden. Maar die algemene cijfers verhullen enkele trends die wel degelijk nog steeds aan de gang zijn. Jonge mensen komen in de stad wonen, jonge gezinnen gaan de stad weer uit. Na hun pensioen keren een aantal mensen terug naar de stad. Ook nieuwkomers vestigen zich grotendeels in de grotere steden. De stad en de randgebieden hebben dus niet alleen ruimtelijk met elkaar te maken, maar worden ook op vlak van bevolkingssamenstelling door elkaar bepaald. Op zich zijn verhuisbewegingen uiteraard geen probleem. Ze hebben te maken met veranderende woonbehoeften in de verschillende levensfasen. Het wordt wel een probleem als blijkt dat mensen met kinderen weg willen, omdat de stad hen geen kwaliteitsvolle woonomgeving kan aanbieden. En het wordt een nog groter probleem als blijkt dat het de gezinnen (en de kinderen) met minder geld zijn die in de stad blijven wonen, omdat ze geen huis buiten de stad kunnen betalen. Het klopt absoluut dat de woonkwaliteit in onze steden beter kan. Maar dat geldt ook voor vele gemeenten in de rand. We hebben hier te maken met een sociale tweedeling die gevoed wordt door een gevoel van antistedelijkheid.

1.1.6. De volgende vragen komen bovendrijven

Hoe zorgen we ervoor dat 1,4 miljoen bijkomende mensen een kwaliteitsvolle woonplaats en woning vinden? Hoe zorgen we ervoor dat steden, randgebieden en buitengebieden op een intelligente, geplande manier en in dialoog met elkaar verder ontwikkelen? Hoe kunnen we dit op een duurzame manier organiseren, met respect voor de draagkracht van het milieu? Hoe zorgen we ervoor dat onze antwoorden op deze vragen ook bijdragen tot meer gelijkheid? Hoe kunnen we deze maatschappelijke veranderingen doen passen in de strijd tegen armoede?

1.2. De ecostad

Er is geen algemeen antwoord op de vraag hoe Brussel en de steden in Vlaanderen moeten evolueren. We schreven het al: je vindt hier steden en woonkernen in alle vormen en maten. Het

is goed dat elke stad en elke kern ambities uitspreekt over hoe ze willen ontwikkelen. Het is voor ons ook logisch dat elke ambitie past bij de schaal van de stad. Er is (en dan hebben we het zowel over kleinere als grote steden) al megalomanie genoeg in de wereld. Niet de zogenaamde landmarks, de grote zichtbare prestigeprojecten, maar de algemene kwaliteit van de woonwijken bepaalt de leefbaarheid en de duurzaamheid van de stad. Wij willen een sociale en een groene stadsontwikkeling, als tegenpool van de exuberante stadsontwikkeling die enkel oog heeft voor de hippe stad. Wij willen alle wijken in de stad kwaliteitsvol maken voor alle bewonersgroepen en de kloof in ontwikkeling tussen de verschillende wijken verkleinen.

Wij schuiven het concept van een ecostad naar voor. Een ecostad is een verantwoordelijke stad. Ze schuift haar ecologische impact niet door naar andere niveaus of generaties. Een ecostad creëert de voorwaarden zodat iedereen zijn ecologische voetafdruk kan verkleinen. Dit kan op vier uitgesproken terreinen: energie, mobiliteit, ruimte- en grondstoffengebruik. Vanuit het ecostadconcept willen we ook de kwaliteiten van het landelijk gebied actief versterken. Stedelijke ontwikkelingen moeten daar mee rekening houden. Ontwikkelingen in de rand- en buitengebieden hebben aan de basis dezelfde principes. Ook in deze gebieden staat verantwoordelijkheid en inperking van de ecologische voetafdruk centraal bij diverse ontwikkelingen. De ontwikkeling in rand- en buitengebied krijgt vorm vertrekkend vanuit de eigen specifieke omstandigheden. De gemeenten in deze gebieden hebben wel nood aan ondersteuning om op een kwaliteitsvolle wijze te kunnen instappen in dit concept. Om de ecostad te kunnen waarmaken, hebben we visie en instrumenten nodig. We formuleren hier enkele concepten en voorstellen op vlak van ruimtelijke ordening, sociale stadsvernieuwing, de plaats van auto, creatief ruimtegebruik, energie en betrokkenheid van bewoners.

1.2.1. De ecostad als verzameling van ecologische stadsdelen

Een duurzame ontwikkeling van steden en dorpen begint bij een goede ruimtelijke ordening. Het is belangrijk om kernen te versterken en op een goede manier te structureren. De laatste vijftig jaar is er een uitwaaiing van de Vlaamse steden en van Brussel aan de gang. Dat is geen goed model. Het brengt te veel mobiliteit met zich mee en verspilt te veel open en groene ruimte om echt ecologisch te kunnen zijn. Een ander model zijn hoogbouwwijken met alleenstaande woontorens. Dat is wel zeer compact, maar zijn in onze ogen ook geen goede oplossing. Ze creëren een schaalbreuk die geen meerwaarde voor de omliggende wijken oplevert. Woontorens hebben het ook vaak moeilijk om een goede woonkwaliteit te bezorgen.

Wij willen vertrekken vanuit het bestaande stadsweefsel en dat openbreken, door het te verdichten op het ene punt en te vergroenen op het andere punt. Wij zijn voorstander van het model van de lobbenstad. In dat concept is de stad een verzameling van goed gestructureerde ecologische stadsdelen (lobben), die elkaar opvolgen van de kern tot de rand. Elk stadsdeel heeft een eigen kern of as dat binnen het kwartier te befietzen is en waar zowat alles op loopafstand te vinden is. Je vindt er de belangrijkste functies: detailhandel, lager onderwijs, cultuur, groen, ... Op die manier kunnen veel verplaatsingen met de fiets en te voet gebeuren. De stadsdelen worden gescheiden door water-, groen- en natuurassen die zich als vingers doorheen de stad slingeren. Ze verluchten de stad, geven natuur(ontwikkeling) een plaats en zijn de ecologische buffers van de stad. Ze hebben nood aan een duidelijke begrenzing en een juridische bescherming, om zo het groene en open karakter absoluut te garanderen. De grootte van zo'n stadsdeel hangt af van de globale schaal van de stad en van de bestaande structuren en mogelijkheden om de groene buffers in te planten. Om toch een beeld te geven: in de literatuur spreekt men van lobben van een lengte van ongeveer 2.500 meter en een breedte van 600 meter als ideale voorbeelden. Een stad bestaat dan uit een stadscentrum (meestal binnen de kleine ring) met daar rond een aantal lobben of ecologische stadsdelen. Hoe verder van de stadskern, hoe minder dichtbebouwd het stadsdeel, maar het gaat wel steeds om leefbare kernen met onder andere genoeg winkels. Elk stadsdeel heeft een eigen identiteit, kleur en schakering.

- Bestaande wijken kunnen in het kader van sociale stadsvernieuwing tot ecologische stadsdelen worden omgebouwd door centrale delen te verdichten en tussen de stadsdelen groene vingers te realiseren.
- Ook de bestaande randstedelijke wijken kunnen binnen de stadsdelenstructuur geïntegreerd worden door centrale delen van die wijken te verdichten en er rond meer groen te creëren.
- Nieuwbouwwijken worden op basis van dit model ingepland, waardoor ze het stadsweefsel versterken.
- Het openbaar vervoer wordt zo opgezet dat het de ecologische stadsdelen op een efficiënte manier met elkaar verbindt.
- Het uitwerken van de ecostad als verzameling van ecologische stadsdelen is een project waar steden en de andere gemeenten in de regio samen aan kunnen en moeten werken.

1.2.2. De ecostad doet aan sociale stadsvernieuwing

Iedere stadsburger is even veel waard. En dat moet in de ontwikkeling van een stad ook duidelijk worden. Sociale stadsvernieuwing moet een duidelijke prioriteit zijn, als is dat dan saai en taaier dan in het oog springende nieuwigheden in de stad.

- We investeren prioritair in het vernieuwen van wijken waar de kwaliteit van de huizen slecht zijn. Het zijn voor een groot deel de lage inkomensgroepen die in de slecht geïsoleerde en slecht onderhouden (huur)huizen wonen.
- We bestrijden de sociale verdringing preventief. Na investeringen in een buurt stijgen vaak de huurprijzen, waardoor een deel van de bevolking moet verhuizen. We voorkomen dit door er voor te zorgen dat er bij de vernieuwing genoeg sociale en goedkope woningen worden aangeboden. Dit moet in verhouding staan met de aanwezigheid van mensen met lage inkomens in die wijk. Zo'n politiek vereist een veel sterkere impact van de overheid op de woningmarkt dan nu het geval.
- De sociale huisvesting moet haar kerntaak volwaardig blijven opnemen: betaalbare en kwalitatieve woningen verschaffen aan mensen met beperktere inkomens. Het recht op wonen in sociale huisvesting afhankelijk maken van andere criteria, zoals het hebben van werk, is daarbij onwenselijk.
- De ecostad gaat verkrotting tegen.

1.2.3. De ecostad is autoluw

In een stad op mensenmaat zijn alle belangrijke functies op wandelafstand, fietsen openbaar vervoer vergroten de actieradius van de stadsbewoners. Auto's worden gebruikt als er geen beter alternatief is voor het vervoer van personen of van zware en omvangrijke lasten. Zero-emisievoertuigen zijn de norm voor openbare dienstverlening. Binnen het idee van ecologische stadsdelen zijn er minder verplaatsingen nodig. Veel is te voet of met de fiets bereikbaar. Voor de meeste andere verplaatsingen is er openbaar vervoer. Binnen die context is het nog een kleine stap naar een echt autoluwe stad met veel minder privé autoverkeer. Drie voorwaarden zijn te voldoen: een sterk uitgebouwd openbaar vervoer netwerk binnen de stad, het opvangen van het binnenkomende autoverkeer aan de rand van de stad en het ontwikkelen van een alternatief voor de bevoorrading van de stad met goederen.

- Het openbaar vervoer binnen de stad is zowel qua aanbod als qua dienstverlening als qua tarieven een aantrekkelijk vervoersmiddel.
- Een voorstadstreinnet (voor grotere steden) en een park & ride-systeem worden gekoppeld aan snelle en frequente lijnen naar het stadscentrum en de belangrijkste stadsdelen.
- Parkeren in de stad wordt beperkt tot parkeren voor autodelen, bewonersparkeren en een beperkt aantal plaatsen voor uitzonderlijke occasionele bezoekers. Het verder investeren in grote parkeervoorzieningen tot in het hart van de stad is niet meer nodig.

- Een centraal georganiseerd stedelijk distributieplatform staat in voor de verdeling van de binnenkomende goederen over de stadsdelen via de meest ecologische oplossing. Het vrachtwagenverkeer van buiten de stad levert op een beperkt aantal punten aan de rand van de stad van waar het distributieplatform het vervoer overneemt. Ook het aan huis brengen binnen de stad of het vervoer naar de park & ride-parking van aangekochte goederen is op te nemen door het distributieplatform.
- Dit alles maakt ook de ruimte voor het inrichten van de meeste straten als woonerf, en voor grote gebieden als voetgangerszone.
- In een autoluwe stad zijn er weinig afzonderlijke fietspaden nodig, want iedereen deelt er het openbaar domein. Wel is er nood aan een fietspadennetwerk waarmee je veilig in de autoluwe stad geraakt, aan diverse fietsvoorzieningen zoals voldoende fietsstallingen en voor bezoekers huurfietsen aan openbaar vervoerknooppunten.

1.2.4. De ecostad is creatief met ruimte

Ruimte is en blijft schaars. Tegelijkertijd is er veel ongebruikte of onderbenutte ruimte in de stad. Die willen we gebruiken.

- Onderbenutte ruimtes in de omgeving van water en natuur kunnen we gebruiken om de noodzakelijke linten en buffergebieden tussen de verschillende lobben/ecologische stadsdelen te creëren.
- Verder moet die ongebruikte en onderbenutte ruimtes eerst gebruikt worden om het mogelijk tekort aan groen in de omgeving te keren. Het openbaar maken van groene delen van binnenruimten is daarbij een eerste optie.
- In de meer centrale stadsdelen en kernen kunnen we bij vervangende nieuwbouw opteren voor bijkomende bouwlagen. In een stadsweefsel met rijwoningen kan dit gebeuren door twee woningen per perceel te voorzien. Elders kan de bouwhoogte van de stadskern worden doorgetrokken in de aanpalende wijken.
- Harde infrastructuur (zoals snelwegen, viaducten en spoorwegen) die de stad doorkruisen worden naar buitenlands voorbeeld best overbouwd of ingekapseld in een groene buffer tussen stadsdelen. De overbouwingen zorgen er ook voor dat ze geen barrière meer vormen tussen wijken.
- Nieuwe woonvormen moeten hun plaats in de stad krijgen, zoals gemeenschaps-, kangoeroe- en friendswonen. Ook projecten van publieke actoren moeten dit in hun plannen voorzien.
- De hogere overheid moet steden actief begeleiden op het vlak van ruimtelijke ordening en een normerende en controlerende rol spelen. Daarbij moeten ze financiële consequenties (voor de lagere overheid) voorzien bij gebrek aan opvolging van de normerende bepalingen.

1.2.5. De ecostad is een stad met energie

Het vergroenen van de energie (door onder andere het verminderen van het verbruik en het zetten van stappen naar een lokale zelfvoorziening) is een zeer belangrijke sleutel voor het vergroenen van onze samenleving. En dus zullen we dat onder meer in onze steden moeten waarmaken.

- De steden moeten werk maken van het verspreiden van de nodige knowhow rond verminderen van energieverbruik. Bij particulieren, maar zeker ook bij professionals zoals architecten. De knowhow rond bijvoorbeeld passiefhuizen is nog lang niet algemeen verspreid.
- Bij verbouwingen aan bestaande woningen wordt een zo laag mogelijk energiegebruik van de woning nagestreefd. Ook kleine ingrepen kunnen een behoorlijke energiewinst opleveren. Er moet altijd rekening gehouden worden met de totale energiebalans volgens het 'cradle to cradle'-principe.

- Voor de nieuwbouwwoningen kan resoluut voor passiefbouw worden gekozen. Dit kan zonder belangrijke meerkosten voor zover voor duidelijk compacte woonprojecten wordt gekozen.
- Waar mogelijk moet ook in andere dan woongebouwen (schoolgebouwen, kleinschalige voorzieningen, kantoren) de passiefbouw de norm worden.
- Door het systematisch inplanten van zonnedaken, kleine windturbines en mini warmtekrachtkoppelingcentrales, kunnen steden op termijn zichzelf van energie voorzien.
- De ecostad is een stad zonder energieverstopping, noch in de openbare gebouwen, noch in de winkelstraten of in bij de stadsbewoners.

1.2.6. De ecostad heeft betrokken bewoners

We willen een lobbenstad, sociaal ontwikkeld, autoluw en energie-efficiënt. De lat ligt hoog. En toch kan je het niet zomaar van bovenaf opleggen. Een overheid kan de doelstellingen naar voor brengen, maar de realisatie kan enkel lukken als de bewoners op een goede manier betrokken worden en mee de richting en het tempo kunnen bepalen.

- Op wijkniveau zijn goede en directe inspraakmethoden nodig, zoals wijkfora en wijkbudgetten. Belangrijk is dat de bewoners alle informatie hebben, zelf mee de agenda kunnen bepalen en impulsen kunnen geven aan de besluitvorming.
- Even belangrijk is dat bewoners zich niet laten opsluiten op het wijkniveau. De beslissingen die het meest de woonkwaliteit van de stad bepalen, vallen vaak op een hoger niveau en zijn omvattender van aard. Ook daar is goede bewonersparticipatie belangrijk, waar nog minder dan op wijkniveau het representatieve karakter van belang is. Bewoners mogen mee praten omwille van hun interesse, hun expertise en hun creativiteit. Representativiteit wordt in de beslissingsprocedure door de politieke instellingen binnengebracht.
- Naast de bestaande participatiekanalen zoals stedelijke adviesraden moet er gezocht worden naar nieuwe, eigentijdse participatiemethodieken. Participatie organiseren is immers een permanente zoektocht. Dossiers vergen vaak een aanpak op maat. Elke inspraakmethodiek heeft bovendien zijn beperkingen. In een levendige ecostad worden er daarom continu instrumenten ontwikkeld om burgers te betrekken. Er zijn tal van mogelijkheden: burgerjury's, peilingen, focusgroepen, vormen van e-participatie, ... Daarnaast moet er volop geïnvesteerd worden in informatiecampagnes, een toegankelijke administratie en laagdrempelige ombudsdiensten.

1.2.7. Duurzame plattelandontwikkeling

Wij kiezen voor een duurzame plattelandontwikkeling. Dat betekent dat we in het landelijke gebied het bestaande culturele erfgoed willen behouden, natuur en landschap conserveren en het sociale, economische en culturele leven versterken. Onze keuze voor verdere ontwikkeling via de lobbenstad, verantwoorde ruimtelijke ordening en strategisch beheersbare woonuitbreidingspolitiek wil uitdrukkelijk de garantie bieden dat gemeenten en regio's met landelijk karakter behouden blijven en zelfs versterkt worden. Open ruimte is, alhoewel van wisselend niveau, erg belangrijk voor de kwaliteiten van het landelijk gebied. Daarom streven we naar de bescherming en ontwikkeling van samenhangende open ruimtegebieden. Ze worden daarom zowel begrensd als met elkaar verbonden. In het buitengebied willen we ecowijken uitbouwen. Met deze ecowijken beperken of verminderen we ook in het buitengebied de impact op het milieu. Er wordt zuinig en creatief omgesprongen met ruimte, de lintbebouwing wordt tegengegaan en wordt er gewerkt aan de verbetering van het woningbestand.. Het concept ecowijken heeft oog voor zelfvoorziening en moet zo de leefbaarheid van de dorpen versterken. Ontwikkelingen in het landelijk gebied moeten gericht zijn op een minimalisering van de mobiliteit, en dus op de bestaande kernen en op het openbaar vervoersnet.

2. Stedelijkheid en burgerschap

2.1. Probleemstelling

2.1.1. Stedelijkheid verspreidt zich over heel Vlaanderen

Spreken over steden gaat over meer dan over ruimte en bevolkingssamenstelling. Het heeft ook een sociaal-culturele dimensie. De stad brengt zoveel mensen samen op een kleine oppervlakte, dat de sociaaleconomische breuklijnen erg zichtbaar zijn. De stad is meer dan ooit divers: cultureel, sociaal en economisch. In de steden wonen meer mensen bij elkaar en meer mensen wonen er voor kortere tijd. Daardoor is het sociale leven anoniemer en individualistischer, de sociale controle kleiner. Dat geeft een zekere vrijheid en openheid: mensen zullen minder snel veroordeeld worden. Steden bieden ook een grote waaier aan activiteiten en kansen waardoor het leven er dynamischer en gevarieerder is. De verscheidenheid van de mensen die in steden wonen, is groter. Homogeniteit is al lang een illusie. Vroeger was er een duidelijke scheiding tussen de stad en het platteland. Nu geldt dit niet meer. In kleinere dorpen zal de homogeniteit nog iets groter zijn, maar de hechte, traditionele dorpsgemeenschap is op veel plaatsen in Vlaanderen sterk verwaterd en is vooral iets van de oudere generaties. Nieuwe vormen van samenleven doen overal in Vlaanderen hun intrede. Het autobezit is wijd verspreid, het wegennet is dens. Met de trein sta je op luttele uren in grootsteden als Londen, Parijs en Amsterdam. Je woonplaats bepaalt steeds minder je activiteiten. De nieuwe digitale communicatiemiddelen hebben dat alleen nog maar versterkt. Bij het kopen of huren van een huis wordt er niet meer enkel in de eigen stad of in het eigen dorp gezocht. De netwerken van mensen zijn veel minder plaatsgebonden. Ook stedelingen shoppen nu tussen de culturele programma's van de eigen stad en de omliggende grote en kleinere steden. Dat maakt dat ook buiten de steden in grote delen van Vlaanderen (De Vlaamse Ruit, de stedelijke netwerken, de verstedelijkte randen rond de centrumsteden) de stedelijke levensstijlen overheersen. De sociaaleconomische breuklijnen manifesteren zich in heel Vlaanderen, maar bij uitstek in de stad. Vandaag leidt dit tot soms moeilijke sociale verhoudingen tussen verschillende groepen in de stad.

2.1.2. Culturele verscheidenheid: een uitdaging voor het samenleven

Een bijzonder belangrijk aspect van de toegenomen verscheidenheid, is de multiculturaliteit. De verscheidenheid in etnische achtergrond in onze steden neemt behoorlijk toe. Ook op vlak van religie neemt de diversiteit toe. Vooral de Islam wordt als godsdienst in Vlaanderen en Brussel groter en zichtbaarder. Sommige wijken in onze steden zijn de voorbije decennia grondig van uitzicht veranderd, onder meer door een falend beleid op het vlak van ruimtelijke ordening en huisvesting met structurele achterstelling in bepaalde wijken tot gevolg. Dat leidde bij een deel van de mensen die van generatie op generatie in die wijken wonen tot een begrijpelijk gevoel van vervreemding. Deze toename van culturele diversiteit heeft de laatste decennia tot bijzonder veel maatschappelijk en politiek debat geleid. Tot op vandaag is er absoluut geen maatschappelijke consensus over hoe er mee om te gaan. Dat wil gelukkig niet zeggen dat mensen bij de pakken blijven zitten zijn. In de steden zijn er heel wat interculturele contacten. Ook in de instellingen gebeuren er inspanningen (zoals in het onderwijs, in de ziekenhuizen, bij de politie, bij de bedrijven, de middenveldorganisaties). En dat rendeert. Meer en meer allochtonen participeren volop en treden op de voorgrond (onder andere in de politiek en aan de universiteiten).

Maar we zijn er nog lang niet. Langs alle kanten duiken nog problemen op. De sociale toestand van grote groepen allochtonen is slecht. Er is achterstand op vlak van werk, inkomen, opleiding en huisvesting. Een van de redenen daarvoor is het structurele racisme, dat onvoldoende tegenwind krijgt. Mensen worden kansen ontnomen. Vele allochtonen voelen zich tweederangsburgers.

Dit verhaal heeft ook een keerzijde. Aan de kant van de allochtonen worden de kansen die geboden worden, niet altijd benut. Er is bij sommigen een algemene negativiteit tegen deze

samenleving ontstaan, die soms als excuus dient om zelf geen verantwoordelijkheid of positieve initiatieven te nemen. Bovendien versterken beide processen elkaar. De groepen keren elkaar de rug toe. En dat is een slechte zaak. We moeten dringend manieren zoeken om die polarisatie te overstijgen.

2.1.3. Ongelijkheid en armoede

Daarenboven is een van de grootste maatschappelijke uitdagingen, het bestrijden van ongelijkheid, onlosmakelijk verbonden met het debat over steden. In de steden is armoede heel zichtbaar. De woonplaats van mensen met weinig geld, wordt sterk bepaald door wat ze kunnen betalen. Zij komen vaak terecht in de wijken in onze steden waar de meeste huizen in slechte staat zijn en waar het groen schaars en schraal is.

2.1.4. Steden als emancipatiemachines: de motor sputtert...

Steden zijn al eeuwen emancipatiemachines. Stadslucht maakte vrij, heette het... Vele mensen komen de stad binnen, ze studeren er, vinden er werk of een partner en komen er tot ontplooiing. Sommigen blijven in die stad, anderen gaan terug de stad uit. Maar de motor van de emancipatiemachine sputtert vandaag. De stad is getekend door een grote paradox. De meest positieve ontwikkelingen, zoals technologische en sociale innovatie, maar ook de meest negatieve en perverse fenomenen, zoals armoede en uitsluiting, komen er tot uiting. Voor grote groepen werkt de stad niet langer als een emancipatiemachine. Waar stedelijke arbeidsmarkten het goed doen en vele pendelaars aantrekken, blijft de werkloosheid in de meeste steden hoger dan elders. Meer mensen moeten in de steden aankloppen bij het OCMW. En ook voor migranten en nieuwkomers zijn onze steden vaak geen emancipatiemachines meer die hen helpen zich te ontplooien en een trapje hoger op de sociale ladder te geraken. Tegelijk verlaten nog te vaak jonge gezinnen, met een sterk sociaal kapitaal, de stad.

Wij willen van steden opnieuw emancipatiemachines maken. Dat geeft een cruciale sociale opdracht aan de stad: de emancipatie van al haar inwoners - ook de tijdelijke. Maar de steden hebben een ruimere opdracht dan dat. Wij willen dat onze steden het voortouw nemen om de emancipatie aan te zwengelen in de ganse samenleving. Naast de opdracht om te werken aan de emancipatie van al haar inwoners, betekent dit dat de steden ook een verantwoordelijkheid hebben om hun kennis en expertise door te geven. De emancipatieopdracht naar de eigen inwoners legt de lat voor het stedelijk sociaal beleid hoog: armoede, werkloosheid en achterstelling moeten verminderen. Om dit waar te maken en verder aanhoudend nieuwe mensen te kunnen ontvangen moeten onze steden sterk in hun schoenen staan. Daarom willen we het sociaal kapitaal van de stad versterken. We willen de binding tussen de stad en haar inwoners versterken. Iedere stad heeft ook sterke mensen nodig die zich verbonden voelen met de wijk en stad waarin ze wonen, die er verantwoordelijkheid opnemen en die van plan zijn om er te blijven wonen. Op die manier zal de motivatie groter zijn om mee te werken aan de sociale opbouw van wijken, aan sociale stadsontwikkeling en om in het debat te stappen over de toekomst van die wijken en de hele stad. Tegelijk willen we de stadsvlucht van jonge gezinnen afremmen. Dat is nodig om tot een goed evenwicht te komen tussen inwoners die aan het begin van een emancipatietraject en mensen die al een stuk hoger op de sociale ladder staan.

2.1.5. De volgende vragen komen bovendrijven.

Hoe zorgen we ervoor dat onze steden plekken worden van echte interculturele dialoog en participatie? Wat is er nodig om voor alle mensen, ongeacht hun cultureel etnische achtergrond, gelijke rechten waar te maken? Hoe kunnen we er voor zorgen dat zowel autochtonen als allochtonen hiervoor verantwoordelijkheid opnemen? Hoe zorgen we ervoor dat onze antwoorden op deze vragen ook bijdragen tot meer gelijkheid? Hoe kunnen we deze maatschappelijke veranderingen doen passen in de strijd tegen armoede?

2.2. Volwaardig burgerschap als antwoord op etnisch-culturele diversiteit

Onze steden zijn almaar kleurrijker geworden. Groen! erkent het bestaan van deze multiculturele samenleving, en de potentie die zij in zich draagt tot verrijking. Groen! streeft ernaar van diversiteit een pluspunt te maken. Groen! wil de multiculturele samenleving omvormen tot en vorm geven in een interculturele samenleving, gebonden door 'volwaardig burgerschap'. Dit burgerschap is gestoeld op wederzijdse verantwoordelijkheid, vertaald in rechten en plichten van en voor elke mens. De interculturele samenleving, gestoeld op gedeelde verantwoordelijkheid en vertaald in wederzijdse rechten en plichten, is voor Groen! het antwoord op conflicten die kunnen ontstaan wanneer mensen met verschillende achtergronden en zienswijzen toch willen samenleven. De multiculturele samenleving vraagt om een goede 'organisatie', willen we de rijkdom die ze in zich draagt, tot zijn recht laten komen. Een gedroomd antwoord is dan ook een samenleving die bindtekens plaatst tussen de verschillen. Die bindtekens worden liefst zo concreet mogelijk ingevuld door ze te vertalen in rechten en plichten van eenieder. Rechten en plichten worden vastgelegd in de grondwet en zijn gesteund op het Europees verdrag voor de Rechten van de Mens en de verschillende VN-Mensenrechtenverdragen.

In een groene toekomstvisie hebben alle bewoners zicht op gelijke toegang tot levenskansen en machtsbronnen. Door te erkennen dat iedereen vooruit wil in zijn/haar leven, kan heel de stad erop vooruit gaan. Elke stadsbewoner heeft het recht zich te ontplooien, waarbij diegenen die onderaan de maatschappelijke ladder staan het meeste recht hebben op sociale stijging. Het komt er dan ook op aan de ambities van bewoners als vertrekpunt te nemen, en op de verschillende levensvlakken stijgingskansen mogelijk te maken.

Rekening houden met de veelheid aan levensstijlen, de verscheiden socio-economische situatie, de etnisch-culturele diversiteit en de sputterende emancipatiemachine betekent dan dat sociale stijging verschilt per persoon. Voor de één betekent vooruitkomen meer inkomen of een (betere) job, van de ander draait het om meer tijd voor de kinderen, het volgen van een opleiding of met het wijkcomité succesvol ijveren voor een verkeersveilige buurt.

Vooruitkomen is het scheppen of het in stand houden van ruimte voor de eigen levenswijze, sociale stijging gaat zowel om zelfontplooiing als maatschappelijke zekerheid en verbondenheid.

2.2.1. Een cocktail van ongelijkheid, racisme, vervreemding en onbestaande dialoog

In die multiculturele samenleving is in de eerste plaats een belangrijke sociale emancipatiestrijd aan de gang, van grote groepen allochtonen met erg ongelijke startposities. Velen onder hen voelen zich uitgesloten. Wij voelen ons betrokken bij dat dagelijkse gevecht om de vele barrières te overwinnen. Verantwoordelijkheden moeten eerlijk worden toegewezen. Sterke actoren zoals de overheid of grote bedrijven kunnen meer doen dan individuen die laag op de maatschappelijke ladder staan. Dit is alvast een verschil tussen een linkse en een rechtse visie. Racisme is nog wijd verspreid. Daarnaast hebben ook fenomenen als de toenemende haat tegen moslims een stigmatiserende en uitsluitende werking. Allochtone burgers zijn het gescheld en de veralgemeningen beu. Wij willen deze stem politiek vertolken. Wij erkennen ook de gevoelens van vervreemding van autochtonen die hun steden drastisch hebben zien veranderen. Al hun terechte bekommernissen moeten beluisterd worden. Cruciaal zijn dialoog en wederzijds begrip. Binnen de multiculturele samenleving willen we processen van verzuring en verrechtsing tegengaan. De voorbije decennia zijn fenomenen als racisme, islamfobie, assimilatie dwang en uitsluiting sterker geworden. Deze processen, aangevuld met heel wat internationaal onrecht, voeden op hun beurt gebrekkige integratiewil, onderdrukkend traditionalisme en religieus extremisme binnen allochtone gemeenschappen. Zonder te veralgemenen, moet deze spiraal erkend, alvorens ze doorbroken kan worden.

2.2.2. Volwaardig burgerschap: iedereen bepaalt mee de toekomst

Volwaardig burgerschap betekent de mogelijkheid om deel te nemen aan het publieke leven en vooral om mee vorm te geven aan de samenleving. Burgerschap gaat dan ook over vrijheid, autonomie en oordeelsvermogen van mensen maar ook over het kernbegrip algemeen belang. In ieder geval is een politieke gemeenschap voor ons meer dan de optelsom van alle individuele belangen.

Volwaardig burgerschap is ook de basis voor een succesvolle interculturele samenleving. Dat staat open voor iedereen die hier gedurende een zekere tijd woont, ongeacht origine, geslacht, religie, sociale afkomst, enz. Het is een set van gelijke rechten en verantwoordelijkheden. Het verschil tussen Groen! en de meeste andere partijen is dat we dit burgerschap echt willen doortrekken en waarmaken. Om te beginnen willen we een actief en geëngageerd beleid, om grote groepen mensen niet aan hun lot over te laten. We erkennen de grote sociale ongelijkheid en ongelijke machtsverhoudingen. We verzetten ons systematisch tegen flagrante en subtiele vormen van racisme. De wet geldt voor iedereen, daarbinnen willen we maximale vrijheid voor mensen en groepen, geen assimilatie. Voor ons zijn mensen die hier wonen, laat staan hun kinderen die hier geboren zijn, niet langer 'te gast', maar burgers zoals iedereen.

Wat betekent voor Groen! nu 'volwaardig burgerschap'? Een aantal rechten en verantwoordelijkheden kunnen in de grondwet en de wetten worden ingeschreven en concreet worden afgedwongen, andere moeilijk of niet. Het is immers ook een kwestie van attitude bij alle betrokkenen en permanente dialoog. Volwaardig burgerschap valt uiteen in een politieke, sociaaleconomische/ecologische en culturele dimensie.

- Politiek: alle burgers genieten een aantal politieke rechten, zoals stemrecht, het recht om zich te verenigen, vrijheid van mening, inspraakmogelijkheden, enz. Daarnaast hebben ze ook een verantwoordelijkheid om de principes van de democratische rechtsstaat te respecteren. Racisme, seksisme, politiek geweld, enz. kunnen niet.
- Sociaaleconomisch: burgers hebben recht op waardige levensomstandigheden, een gezonde leefomgeving, werk, degelijk onderwijs, betaalbare huisvesting, e.d. Daarnaast moeten burgers bijdragen tot de belastingen, het milieu respecteren, betrokken zijn bij het onderwijs van hun kinderen, e.d.
- Cultureel: iedereen moet qua levensstijl en levensbeschouwing zichzelf kunnen zijn. Dit veronderstelt onder meer godsdienstvrijheid, onderwijsvrijheid, e.d. Alles moet wel binnen het kader van de democratische rechtsstaat passen. Cultuur en religie mogen individuen die een andere weg willen volgen, niet onderdrukken. Denk aan de weerstand die gemengde koppels of holebi's ondervinden.

Burgerschap kan opgebouwd worden op verschillende schaal: een land, een regio, een stad, een wijk, ... en dat is ook goed. Op al die niveaus krijgt iedereen kansen om te participeren en zich verbonden te voelen. Er is geen enkele reden om hier enige vorm van exclusiviteit te vragen. Iemand kan zich gerust Antwerpenaar, Vlaming, Belg, Turk en Europeaan tegelijk voelen, en op al die vlakken een steentje willen bijdragen. We willen mensen niet op één identiteit vastpinnen of hen dwingen alle eigenheid op te geven (assimilatie). Op ieder van deze niveaus kunnen aanhorigheden en vormen van burgerschap ontstaan, die elkaar kunnen aanvullen en versterken. We willen burgerschap op verschillende niveaus aanmoedigen.

2.2.3. Het individu is als aanknopingspunt voor emancipatie onvoldoende. Ook groepen zijn belangrijk.

Uit statistieken blijkt dat een groot aantal minderheden sociaal kwetsbaarder zijn. Daarom mag en moet op sommige punten een doelgroepenbeleid gevoerd worden. De eigen groep kan soms een cruciaal opvangnet zijn van waaruit mensen sterker worden en beter kunnen participeren. We verwerpen dus de liberale gedachte dat alleen individuen tellen.

2.2.4. Iedereen mee verantwoordelijk maken: alles samen op tafel

De concrete invulling van de 'rechten en plichten' die mensen van een MULTI-CULTURELE samenleving met elkaar in verbinding stelt, is uiteraard voortdurend onderwerp van debat. Bij dit debat moet even vanzelfsprekend iedereen betrokken worden, maar in het bijzonder ook diegenen die totnogtoe weinig tot niet in debat betrokken zijn geweest: vrouwen, armen, migranten, mensen zonder wettig verblijf,.... Hieruit vloeit ook het belang voort van de versterking van organisaties van migranten, armen, mensen met een handicap en andere groepen. Het is tijd voor doorgedreven participatie en nieuwe vormen van samenwerking.

- Alle sterke actoren die sleutels in handen hebben, moeten hun verantwoordelijkheid nemen. In het bijzonder overheden moeten kansen die zij geven aan mensen uit kansengroepen meer in de verf zetten. Op die wijze kunnen ook andere stakeholders als sociale partners, scholen en bedrijven over de brug gehaald worden om initiatieven te nemen inzake de structurele sociale achterstelling van kwetsbare groepen op vlak van werk, wonen, onderwijs en inkomen. Bij volwaardig burgerschap is het heel belangrijk te denken in termen van daadwerkelijke toegang. Anders blijft het participatie op papier.
- Afhankelijk van het probleem veronderstelt dit méér investeren in de interculturalisering van diensten, optreden tegen discriminatie en streefcijfers. Maar ook via concrete maatregelen kunnen de kansen van mensen verhogen: zo bijvoorbeeld door de gelijkschakeling of minstens gedeeltelijke valorisering van buitenlandse diploma's (Afrikaanse verpleegkundigen die als kuisman werken zijn ook voor de samenleving gemiste kansen), erkenning en valorisering van EVC's (elders verworven competenties), zoals geldt overeenkomstig het flexibiliseringsdecreet van 12 oktober 2004 over de mobiliteit van studenten en de inzet op 'levenslang leren'.
- In de culturele sfeer staan we voor 'actief pluralisme', dat voor alle groepen moet gelden. Noch op bestuurlijk, noch op filosofisch vlak kan actief pluralisme betekenen dat er geraakt wordt aan de scheiding tussen kerk en staat en de humanistische waarden van de Verlichting. Dit betekent dat binnen de grenzen van de democratische rechtsstaat maximale levensbeschouwelijke vrijheid mag gelden. Daarom zijn we bijvoorbeeld tegen de hoofddoekenverboden in openbare diensten. Maar de rechtsstaat impliceert ook dat iedereen het recht heeft niet tot een bepaalde levensbeschouwing te behoren.

2.2.5. Dialoog, participatie en interculturalisering

Wij willen dat in het debat over de multiculturele samenleving en andere culturen eindelijk het respect terugkeert. Veralgemeningen kunnen niet. Vrije meningsuiting is een groot goed, maar betekent niet dat al het verbale geweld tegen bepaalde bevolkingsgroepen ook moreel aanvaardbaar is. Wij verwachten dat politieke verantwoordelijken op verscheidene niveaus hun nek uitsteken tegen dergelijke stemmingmakerij en regelmatig de boodschap geven dat iedereen erbij hoort. Groen! zal zich in deze discussies scherper positioneren.

Emancipatie en beter samenleven vereisen tweerichtingsverkeer. Ze kunnen niet eenzijdig vanuit de (liberale of conservatieve) visie van autochtone elites worden opgedrongen. Achtergronden en leefwerelden van mensen zijn vaak erg verschillend. Met uitsluiting (denk aan taalcriteria voor sociale basisvoorzieningen), beledigingen (denk aan de islamfobie) of het opgeheven vingertje (dat veel minder tegen autochtonen wordt gebruikt) kun je niets bereiken, behalve averechtse effecten.

- De samenleving en het beleid moeten rekening houden met de sterk verschillende culturele, financiële en intellectuele startposities van mensen. Er zijn grenzen aan het responsabiliseren van zwakkere groepen. Wederzijds begrip en een zoektocht naar goede methodieken om mensen te bereiken, leveren meer op dan culpabilisering of assimilatie dwang. Een hoofddoek, anderstalige ouders die de leerkracht niet verstaan, of een niet-perfecte taalbeheersing waar dat niet essentieel is, mogen niet tot feitelijke uitsluiting te leiden.

- In allerlei diensten, zoals onderwijs, zorg en politie, moet toch nog harder gewerkt worden aan interculturalisering. Niet alle mensen beantwoorden aan het profiel van de gemiddelde Westerse middenklasser, en diensten moeten met die diversiteit kunnen en willen omgaan. Meer training is aangewezen.
- Kennis van het Nederlands (of voor Brussel ook Frans) maakt communicatie mogelijk en is een cruciale voorwaarde voor dialoog. Het opent ook deuren naar de arbeidsmarkt, naar begeleiding van kinderen op school, ... Met andere woorden, het leren van de taal is de eerste stap om de kansen die het burgerschap biedt, te kunnen grijpen. Tegelijk moet het aanbod van cursussen en methodieken op maat verder uitgebreid worden, zowel voor nieuwkomers als voor migranten die hier reeds langer zijn. Anderstalige ouders van schoolgaande kinderen moeten permanent worden aangemoedigd thuis de taal van het land meer ruimte te geven (bv. meer Nederlandstalige jeugdboeken, Nederlandstalige TV, Vlaamse kranten). We verwerpen evenwel discriminatie in de toegang tot fundamentele (sociale) rechten op basis van gebrekkige taalkennis. Taalkennis moet een hefboom voor emancipatie blijven, en niet tot hefboom van uitsluiting worden.
- We willen het allochtone middenveld intensief betrekken. Daarom verdient het meer ondersteuning, weliswaar met volledig behoud van autonomie. Het hoeft geen aanhangsel van het beleid te worden. Talrijke zelforganisaties, inclusief gebedshuizen, hebben een emanciperende én integratiebevorderende werking. Naast belangenbehartiging doen sommige ook aan vorming en kritische zelfreflectie (bv. in verband met ouders en onderwijs). Zij werken ook geregeld samen met het autochtone middenveld. Tegelijkertijd kunnen allochtone media een positieve bijdrage leveren (bv. het debat binnen de eigen gemeenschap stimuleren of verspreiding van vacatures). Op deze kansen inspelen is voor ons een prioriteit. Er moet extra aandacht worden besteed aan het middenveld van allochtone groepen die nu minder 'in de picture' staan. Hierbij moet ook rekening gehouden met nieuwe ontwikkelingen in de migratie (bv. Oost-Europeanen).
- Vele mensen maken zich zorgen over allerlei echte en vermeende vormen van onderdrukking binnen allochtone gemeenschappen: seksisme, gedwongen huwelijken, verzet tegen gemengde huwelijken, enzovoort. Problemen moeten benoemd worden, en vervolgens punctueel aangepakt, zonder hele bevolkingsgroepen in diskrediet te brengen met overdreven clichés. De Vlaamse cultuur wordt toch ook nooit met de vinger gewezen bij vormen van onderdrukking binnen de autochtone gemeenschap of het autochtone gezin? Waar er wél echte problemen zijn, kunnen diverse actoren helpen, via sensibilisering, 'empowerment' of indien nodig gerechtelijk ingrijpen. Duurzame emancipatie zal voor een groot deel vanuit de gemeenschappen zelf moeten komen.

2.2.6. Een harmonieuze interculturele samenleving: een groene en democratische prioriteit

Deze thematiek is een groene prioriteit,

- omdat we de emancipatie van alle individuen belangrijk vinden, waarbij de origine noch een reden voor uitsluiting, noch een beklemming mag zijn;
- omdat we ons verzetten tegen sociale achterstelling en het opnemen voor kwetsbare groepen;
- omdat we interculturele contacten verrijkend vinden;
- omdat we willen dat ook alle autochtonen zich thuis kunnen blijven voelen;
- omdat we in een wereld van toenemende globalisering voor opbouwende en vreedevolle verhoudingen tussen de verschillende culturen zijn.

Het wordt terug tijd dat de samenleving voor zichzelf en voor al haar leden een hoopvol perspectief op sociale stijging creëert. Als de term 'iedereen gelijke rechten' iets betekent in de realiteit, dan moet iedereen vanuit zijn of haar positie kunnen vooruitkomen. Respect voor de diversiteit aan levenswijzen gaat hier hand en hand met het samen bouwen aan een collectieve toekomst.